

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra výtvarné výchovy

DIVNÝ SVĚT
Svět subkultury historických šermířů

CURIOUS WORLD
World of fencing subculture

Bakalářská práce

Autorka:	Barbora Bouchalová
Studijní program:	Specializace v pedagogice
Obor:	Český jazyk, výtvarná výchova
Typ studia:	Prezenční studium
Vedoucí práce:	Sedlák Michal, MgA.
Konzultant:	PhDr. Šmíd J., Ph.D

Praha, duben 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem uvedenou bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne .....

.....

Barbora Bouchalová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce Mgr.A. Sedlákovi za mnoho cenných rad, poznámek i připomínek.

Anotace

Bouchalová, B.: **Divný svět** /Bakalářská práce/ Praha, 2011 – Univerzita Karlova, Fakulta výtvarné výchovy (83 stran).

Bakalářská práce „Divný svět“ zkoumá rysy divného světa, vymezuje pojmy „divný“ a „svět“. Všímá se charakteristik divného světa. Zaměřuje se na šermířskou subkulturu jako fenoménu divného světa, nahlíží na něj jak zvenčí, z pohledu většinové společnosti, tak z pohledu zevnitř. Seznamuje nás s rysy této záliby, s důvody, proč pro většinovou společnost působí jako divný svět. Čerpá znalosti z literatury filosofické, sociální, výtvarné oblasti. Využívá tématu Divného světa jako možných námětů v pedagogické části, zde se snaží spět k rozšíření dějinného povědomí žáků, k rozvíjení zájmu o současnost a minulost vlastního národa, uvědomění si vlastní jedinečnosti. Výtvarná část zpracovává osobitě pohled do divného světa šermířské subkultury, oživuje řemeslné techniky, zabývá se narušováním vztahů mezi předměty a prostředím, v němž se obvykle vyskytují. Cílem práce je seznámit většinovou společnost s šermířskou subkulturou jakožto divným světem, s jeho normami a zvyky, jež se liší od většinové společnosti. Odhaluje tak šermířské zákulisí, kam člen většinové společnosti nevidí. Představuje šerm jako formu hry na hrdiny, která má svá pravidla, své herce a kulisy.

Klíčová slova: Divnost, svět, norma, šerm, identita, hra, entita, performance

Annotation

Diploma thesis "Curious World" explores the strange features of the world, defines the terms "curious" and "world". The paper focuses on the characteristics of the curious world. It focuses on the subculture of fencing as a strange phenomenon of the world, sees at it as from outside, from the perspective of mainstream society and from the inside view. Acquaints us with the features of this hobby, with reasons why it is a curious world for major society. It draws on the knowledge of literature, philosophical, social and artistic. It uses the theme of curious world as possible suggestions in pedagogical section, here it is trying to move towards the extension of historical consciousness of students, developing an interest in the present and past of their own nation, awareness of their own uniqueness. Art of the processes individually look into the strange world of fencing subculture, revives craft techniques, deals with the disruption of relations between objects and the environment in which they normally occur. The goal is to introduce the major society with the fencing sub-culture as a curious world with its norms and customs that differ from mainstream society. It reveals, what is behind the scene of fencing, where the members of mainstream society can not see. It represents fencing as a role-playing game, that has its own rules, actors and scenery.

Keywords: strangeness, world, norm, fancying, identity, entity, performance

OBSAH:

Seznam obrazových příloh.....	9
ÚVOD.....	11
METODOLOGIE	13
A. TEORETICKÁ ČÁST.....	14
1. DIVNÝ SVĚT	14
1.1. Vymezení pojmu <i>divný</i>	14
1.2. Vymezení pojmu <i>normalita</i>	15
1.2.1. Normalita a abnormalita	16
1.3. Vymezení pojmu <i>svět</i>	16
1.3.1. Subjektivní svět, způsob formování člověka	18
1.4. <i>DIVNÝ SVĚT. Jak jej chápeme?</i>	19
2. HISTORICKÝ ŠERM.....	20
2.1. <i>Co je historický šerm?</i>	20
2.2. <i>Život je boj aneb nahlédnutí do vývoje šermířského umění</i>	21
2.3. <i>Šerm v českých zemích</i>	25
2.4. <i>Vznik historického šermu v Česku</i>	25
3. MOTIVACE A MOTIVAČNÍ ZDROJE.....	28
3.1. <i>Člověk je tvor společenský</i>	28
3.1.1. Úloha party či skupiny v životě člověka.....	28
3.1.2. Hledání partnera – vztah chlapců a děvčat	29
3.2. <i>Vztah k historii a uměleckým řemeslům</i>	30
3.3. <i>Cestování v čase</i>	30
3.4. <i>Úvaha o lidské agresivitě a způsobech jejího tlumení a vybíjení</i>	31
3.5. <i>Šerm a fantasy</i>	32
3.5.1. Fantasy jako únik do virtuálního světa	32
3.5.2. Fantastická literatura.....	32
3.5.3. LARP	32
3.6. <i>Vzpoura proti diktatuře konzumního způsobu života</i>	33
4. SPECIFIKA ŠERMÍŘSKÉ SUBKULTURY	35
4.1. <i>Kultura / subkultura</i>	35
4.2. <i>Specifika šermířská subkultura</i>	36
4.2.1. Dělení šermířské subkultury	36
4.3. <i>Normy, hodnoty a ctnosti v šermířské subkultuře</i>	36

4.4.	<i>Mrav a morálka</i>	38
4.4.1.	Účes, vlasy, vousy	38
4.4.2.	Oblečení	38
4.4.3.	Chování	39
4.4.4.	Rozdělení rolí mezi mužem a ženou	40
4.5.	<i>Žena v šermířské společnosti</i>	40
4.6.	<i>Šermířský slang</i>	41
4.7.	<i>Průnik šermířské subkultury s jinými</i>	42
4.8.	<i>Šermíř a vztah k ostatním složkám kultury</i>	43
4.8.1.	Šerm a řemeslo	43
4.8.2.	Historická paměť	44
5.	HRA A NÁPODOBA	45
5.1.	<i>Hra</i>	45
5.2.	<i>Nápodoba</i>	46
5.3.	<i>Role</i>	47
5.3.1.	Kostým	48
5.4.	<i>Táborový život</i>	49
5.5.	<i>Svět šermíře</i>	51
5.5.1.	Iluze a skutečnost	51
6.	Vztah s většinou částí společnosti, úloha vzdělávací a osvětová	52
6.1.	<i>Člen většinové společnosti coby pasivní divák, který se pouze přišel pobavit</i>	52
6.2.	<i>Člen většinové společnosti coby aktivní účastník, který si přišel zábavnou formou rozšířit své vědomosti – vzdělávací role aktivit subkultury šermířů</i>	52
6.3.	<i>Člen většinové společnosti coby kritik jinakosti</i>	53
B.	PEDAGOGICKÁ ČÁST	54
1.	Divný svět	54
1.1.	<i>Námět první</i>	54
1.2.	<i>Námět druhý</i>	55
1.3.	<i>Námět třetí</i>	57
2.	Oživlá historie	58
2.1.	<i>Námět první a jeho realizace</i>	58
2.2.	<i>Námět druhý a jeho realizace</i>	60
2.3.	<i>Námět třetí</i>	61
2.4.	<i>Námět čtvrtý</i>	62
2.5.	<i>Námět pátý</i>	63
2.6.	<i>Námět šestý</i>	64

C. Výtvarná část.....	65
1. První výtvarný námět a jeho realizace	65
2. Druhý výtvarný námět a jeho realizace	72
3. Třetí výtvarný námět a jeho realizace	73
4. Čtvrtý výtvarný námět a jeho realizace.....	77
ZÁVĚR	79
LITERATURA.....	81

Seznam obrazových příloh

Obr.č.1: Zobrazení rytířských turnajů.....	23
Obr.č.2: Ilustrace Albrechta Dürera k učebnici šermu	24
Obr.č.3: MARCEL DUCHAMP , ...	56
Obr.č.4: JEAN TINGUELY: Baluba č.3, 1959	56
Obr.č.5: Rytíř pětiletého kluka.....	59
Obr.č.6: Kresba čtyřletého kluka.....	59
Obr.č.7: Husitská pavéza	60
Obr.č.8: Zachycení štítu na středověké miniatuře.....	60
Obr.č.9: Štít pětiletého chlapce.....	61
Obr.č.10:Štít pětileté dívky	61
Obr.č.11: Gotické škorňe	62
Obr. č.12: Krpce.....	62
Obr.č.13: Kontrast světa šermířů s většinovou společností.	66
Obr.č.14: Průnik světa šermířského se světem civilním.....	67
Obr.č.15,16: Střet dvou světů – subkultury šermířské a hooligans	68
Obr.č.17: Kontrast dvou světů.....	69
Obr.č.18: Móda „včera a dnes“	69
Obr.č.19: Výprodej „outfitů (starého zboží)“	70
Obr.č.20: Parafráze na Krysaře	70
Obr.č.21: Ochránci národa?	71
Obr.č.22: Z mého světa.....	71
Obr.č.23: Spaní pod širým nebem.....	72
Obr.č.24: Nalézání kontrastu.....	72
Obr.č.25: Papírová skica(šablona) boty.....	74

Obr.č.26: Hotová bota	74
Obr.č.27: Oříznutá kůže.....	74
Obr.č.28: Hotové boty	74
Obr.č.29: Procházka Prahou	75
Obr.č.30: Posezení na lavičce.....	75
Obr.č.31: Kontrast červené a zelené	76
Obr.č.32: Výtvarný námět - boty	76
Obr.č.33: Jednotlivé části brašny připravené na sešití.....	77
Obr.č.34: Zhotovená brašna	78
Obr.č.35: Kontrast brašny odvolávající se do minulosti s dnešní oděvem	78

ÚVOD

Téma své bakalářské práce Divný svět – svět šermířské subkultury jsem si vybrala na základě svého dlouholetého zájmu o tuto problematiku.

Já sama se v šermířské subkultuře pohybuji již několik let. Tak jako mnoho jiných i já jsem byla během svých mladistvých let ovlivněna světem fantasy, často jsem si hrála se svými přáteli na hrdiny různého typu s neobyčejnými schopnostmi a vytvářela si tak různě smyšlené světy se svými pravidly. V 17 letech jsem se stala členkou šermířské skupiny. Důvodů, které mě vedly k přidání se do světa šermu, bylo mnoho. Jednak jsem toužila stát se součástí nějaké „party“ podobně smýšlejících lidí, jednak jsem v šermu viděla zrealizování svých dětských her na hrdiny, které mě vždy lákaly. Tato subkultura mě, přes své mnohé nešvary, v mnohém ovlivnila, rozšířila mi obzory, znalosti z historie (a to zejména o životě dané doby, o oděvu, stolování apod.) a seznámila mě s mnoha řemeslnými technikami.

Být osobně součástí studovaného tématu je ovšem dvojsečná zbraň, neboť to též znamená vysokou míru subjektivity, kterou se tudíž v práci snažím potlačit na nejnižší možnou úroveň.

Tuto práci jsem si zvolila proto, abych čtenářům mohla mnou nabyté zkušenosti a vědomosti předat. Druhým důvodem je zajímavý konflikt, který je mezi světem šermířským a světem takzvaně normálním. Tento konflikt dává vzniknout mnohým zajímavým skutečnostem a situacím, které v práci popisuji a komentuji z obou pohledů tak, aby vznikl komplexní rozbor. Cílem mé práce je nastínit rozdíly mezi většinovou společností a šermířskou subkulturou a tím poskytnout náhled do divného světa, který ovšem může být nazírán jednak z pohledu šermířů na většinovou společnost, jednak z pohledu člověka, který do šermířského prostředí není vůbec zainteresován.

V první kapitole se zaměřím na výklad pojmu „divný“, „svět“ a „normalita“. Vymezení těchto je pro celou práci klíčové. Druhá kapitola se bude zabývat stručným náhledem do historie šermířského umění. V následující kapitole se zamyslím nad tím, jaké důvody vedou lidi k tomu, aby se stali součástí této subkultury. Pátá kapitola nás seznámí s charakteristikou šermířské subkultury. Popíši, jak se šermíři podílejí na výstavbě virtuálního světa, jaká pravidla tento svět má, jakou úlohu sehrává v šermířském životě hra na hraní rolí. Nakonec se zamyslím nad tím, jak se na šermíře dívá většinová společnost a čím mohou být šermíři této části společnosti užiteční. V pedagogické části

se budu snažit využít tohoto tématu k rozšíření dějinného povědomí žáků, k uvědomění se jejich vztahu ke světu, k pochopení sebe sama a k toleranci k ostatním. Ve výtvarné části se budu snažit oživit tradiční řemeslné techniky, dalším cílem bude hledání kontrastů ve světě okolo nás a uvědomění si tak svého místa ve světě.

METODOLOGIE

Ve své práci čerpám znalosti z literatury filosofické, sociální, výtvarné. Z důvodu, že fenomén historického amatérského šermu se u nás objevil poměrně nedávno a že je spíše okrajovou nežli celospolečenskou záležitostí, neshledáváme mnoho knih, které by se přímo touto problematikou zabývaly. Proto ve své práci čerpám zejména z internetových stránek zabývajících se tímto problémem, z jejich článků, diskuzí zejména pak z: www.ceskyserm.cz a www.serm.sk. Inspirací mi byly prezentace skupin historického šermu. Znalosti o fenoménu historického šermu jsem dále čerpala z časopisů Šermířské listy, Herold-šermířské listy, jejichž články jsou též uveřejněny na internetu. Okrajově se tématem historického šermu zabývá časopis Pevnost, který se více zaměřuje na svět fantasy. O různých, akcích a bitvách, které proběhly či se teprve budou konat, se můžeme dočíst v novinách různého typu, některé skupiny (zejména, když jsou v článku zmíněny) si tyto informace uchovávají a vkládají je na své internetové stránky. Důležitou inspirací mi byly rozhovory se členy různých historických skupin (Wulfgard, Midgard, Sempiternus, Denoi Celtoi, Pražené). Během psaní své bakalářské práce jsem se zúčastnila několika historických akcí – bitev, plesů, výukových lekcí historického šermu, městských slavností, vystoupení.

A. TEORETICKÁ ČÁST

1. DIVNÝ SVĚT

1.1. Vymezení pojmu divný

Vymezit pojem divný není bohužel tak jednoduché, jak by se mohlo zdát. Brání nám v tom již ten fakt, že definici “divnosti“ / “jinakosti“ ve slovnících mnohdy nenajdeme. Proto se pokusím sama zamyslet nad tím, co ve mně toto slovo asociuje.

Co si představujeme pod slovem divný? Jak mu rozumíme? Znamená pro nás pro všechny to samé? Kdybychom vedle sebe postavili dva lidi se stejným vzděláním, měli by stejný pohled na toto slovo či by se jejich pohledy lišily?

Slovo divný chápeme jako něco odlišného, jiného, zvláštního, překvapivého, něco, čím se daná věc odlišuje od ostatních. Řekneme-li například: „Ta stavba je ale divná.“, myslíme tím, že je jiná než ostatní, odlišuje se od věcí, které známe. Můžeme tedy říci, že divné je to, co není běžné. Divnost v nás vyvolává určitý vnitřní neklid, nutí nás přemýšlet, srovnávat ji s věcmi, které již známe, a z toho následně o daném jevu vytvářet určité vyhodnocení. Nad divností se v každém případě pozastavíme. Vezměme si například blok stejných budov, mezi nimiž bude jedna odlišná, „nebude tam patřit“, náš mozek může pak takovouto stavbu vnímat jako divnou, odlišující se od svého okolí.

Je důležité si uvědomit, že samu divnost můžeme vztáhnout na jakýkoliv pojem okolo nás, ať už se jedná o věc, zvíře, člověka či pocit. Je nutné podotknout, že v očích každého je vše jiné. Co jednomu přijde normální, druhému může připadat divné a naopak. Všechno je tudíž normální a zároveň divné, to podle toho, z kterého úhlu pohledu se na to díváme.

Divnost chápeme většinou negativně. Ale je to tak správně? Můžeme říci o něčem, co je divné, že je to špatné, negativní? Myslím si, že nikoliv. Divnost neznamena nic špatného, označuje jen jevy pro nás něčím výjimečné. Proto bych slovo divné označila jako slovo hodnotově neutrální. Je možné, že toto slovo chápe dnes mnoho lidí v negativním smyslu, zvláště z toho důvodu, že označuje pro ně jevy jim neznámé, pro ně neobvyklé, a jak je známo, lidé se odjakživa bojí toho, co neznají. Tento fakt je v nás zřejmě zakořeněn již z dávných dob, kdy se lidé obávali nově přichozích věcí (Ať už to byly skupiny lidí, neznámé rituály určitých společenství, obavy z příchodu nových strojů.). Lidé si na tyto nové vlivy později víceméně zvykli, sžili se s nimi. Poté se z

nového stalo normální a divnost, která ve věcích dříve byla, postupně vymizela, aby se objevila opět jinde. Divnost sice mnohdy odpuzuje, ale současně divné, podivné má v sobě složku tajemna, což naopak mnohé přitahuje (například mimozemská existence – UFO, nadpřirozené jevy apod.).

Se slovem divný se setkáváme téměř denně, objevuje se i jako součást názvů mnoha slavných a známých děl, např.: Jaromír Nohavica – „Divné století“; Vítězslav Nezval – „Podivuhodný kouzelník“, Lewis Carrol – „Alenka v říši divů“.

1.2. Vymezení pojmu normalita

Budeme-li vycházet z toho, co jsme si výše uvedli, můžeme tedy obecně říci, že slovo divné je něco, co se vymyká tomu, co je v dané době chápáno jako normální, je to něco, co vybočuje z normy.

Co je to norma? Cituji: „1. Podobnost, kterou je možno pozorovat v chování většího množství lidí. 2. Hodnocení chování ze strany společnosti. 3. Závažný požadavek týkající se nějakého chování. Nedodržení normy může být postiženo sankcí.“ (Kol.autorů, 1993, str.172) Normalita je pak: „Stav jedince, skupiny nebo společnosti, který odpovídá zavedeným normám a uznávaným hodnotám. Statistická normalita znamená soulad chování jedince nebo skupiny s většinou. Normativní norma vyjadřuje soulad společenských norem s normami jedince a skupin.“ (Kol.autorů, 1993, str.172)

Pojem divný se tedy rovná nenormální, což by znamenalo, že divnost je vždy odvozena od dané normy tím, že se z ní nějakým způsobem vymyká. Vzhledem k tomu, že se společenská norma velmi rychle mění, je velice těžké si uvědomovat vztah divnosti a normality.

Divnost se po nějakém čase může stát normou samotnou, stejně tak to, co jsme považovali za normu, se během času může stát něčím divným. Zkusme si připomenout několik takových případů. Jak by se dnes dítě dívalo na gramofonové desky, byly by pro něj divné či normální? A co například otázka dlouhých vlasů, jsou muži, jenž je nosí, divní, či normální?

Stejně tak se může stát, že to, co jeden za normu považuje, druhý již ne. Zde by se daly uvést například generační rozdíly v pohledu na svět. Shrneme-li vše, co jsme si až

dosud uvedli, můžeme říci, že vztah normy a divnosti je nestálý, neustále se prolíná a přeměňuje.

Tento vztah lze ukázat na příkladu z knihy Antropologie a etika, v níž se píše: „*Historie totiž ukazuje, že i ty naše vyžehlené kalhoty, pěšinky a kníry kdysi dávno vznikly velice podobně jako nošení dlouhých vlasů: nějaký zpovvykaný mladík se vymódil tak, aby si toho všichni všimli a aby je tak trochu dopálil. To se také stalo, jenže pak se ta podivná móda začala lidem víc a víc líbit, přidávali se na jeho stranu a za čas se kalhoty a pěšinka staly normou, tím, co je běžné a obvyklé.*“ (Sokol,2003, str.122)

1.2.1. Normalita a abnormalita

Na místě by bylo jistě dát do kontrastu normalitu a abnormalitu. Abnormalitu chápeme jako: „*Abnormalita – nenormalita; zvláštnost, nepravidelnost, odchylka, úchylka zrůdnost*“ (Kolektiv autorů, 1993, s.7) Znamená tedy abnormální totéž co divný? Budeme-li vycházet z toho, co jsme si výše uvedli, můžeme říci, že divnost a abnormalita jsou jistě slova velice podobná. Dle mého názoru se jedná o částečnou synonymii, kdy se slova liší svým pragmatickým odstíněním. Vnímání významu slova abnormální je v porovnání s divným intenzivnější, laicky řečeno více než divný. Chápání těchto dvou slov je dle mého názoru velice subjektivní a propustnost mezi oběma slovy je velká. To, co vnímám já jako abnormální, tak nemusí vnímat někdo jiný.

1.3. Vymezení pojmu svět

Jestliže jsme výše zmíněný pojem divnosti charakterizovali jako něco neobvyklého, jiného, tak pro slovo svět by jistě patřilo jako charakterizující slovo uzavřenost. Tím myslím, že pokud mluvím o světě, vždy v mysli počítám s určitými hranicemi, který daný svět má. Ať už mluvíme o naší planetě, o státu, o vnitřním světě, vždy jsem si vědoma jeho hranic a jeho vnitřních pravidel, které v daném světě fungují. Svět je vždy nějaké místo, ať již konkrétní nebo abstraktní, uvnitř něhož se objevují věci, pojmy.

Svět můžeme chápat jednak hmotně, jako část vnějšího prostoru, pak můžeme mluvit například o světě pokoje, světě města a vesnice, o světě jako o zemi, planetě. To vše je svět. Slovo svět můžeme ovšem pojímat i abstraktně, pak můžeme rozeznávat například

svět lidí různých tříd, různého věku, vzdělání, zkušeností, svět dospělých a svět dětí, svět jedinců, umělců aj. Do pojetí světa zahrnujeme též světy určitých zemí, kultur, subkultur, spolků. Sami v sobě si též vytváříme náš vnitřní, subjektivní svět (viz kapitola subjektivní svět, způsob formování člověka), ten pak zahrnuje naše city, myšlenky, představy, sny.

Člověk a svět k sobě neodmyslitelně patří, člověk je na svět odkázán. Od svého útlého věku se nám náš svět postupně rozšiřuje, nejprve jej tvoří jen blízké věci (a lidé – máma, otec, babička, děda, sourozenci) okolo nás, naše tělo, jež poznáváme, maminčin prs, hračky v okolí, pokoj, později do našeho světa zahrneme školku, školu a jiná místa.

Ve světě, ať už je to doma, na zahradě, nebo dokonce i na smetišti, vládne určitý řád. Středem svého světa jsem já, já žiji zde a teď, pozoruji svět z určitého úhlu, vnímám jej jinak než ostatní. Mám svůj vlastní svět, který není totožný se světy druhých lidí. Člověk je do světa vržen, vyrůstá v něm, přizpůsobuje se mu, postupně přejímá normu, jazyk a vzorce chování.

Svět je též prostor, v němž jsou věci v určitém vztahu. Odmala se učíme tomu, do jakého prostředí jednotlivé věci patří, tomu, že každá věc má své místo, že žije ve vztahu s věcmi jinými, např. vana patří do koupelny, ale uprostřed pole by působila absurdně, této skutečnosti se využívá například v umění (viz Marcel Duchamp a jeho ready made, volně přejato z Bláha, Slavík, 1997, s.37). Věc žije tudíž ve vztahu ke svému prostředí i k době, do které patří.

„Lidský svět je prostorový a časový svět, prostor a čas se představují jako jednotný celek. Jednotlivé věci nevnímáme izolovaně, nýbrž lokalizovaně vedle sebe v celku jednotně rozprostraněného prostoru.“ (Coreth, 1994, s.54) Je nutno si uvědomit, že svět není jen statická jednotka, ale že probíhá v určitém prostoru a čase, neustále se vyvíjí a dále utváří.

Jan Sokol v knize Malá filosofie člověka charakterizuje svět jako: *„1. v běžném smyslu celek vnější hmotné skutečnosti, Země, Vesmír; 2. „Forma naší existence mezi věcmi“ (Patočka), to, co spojuje všechny možné pohledy, horizonty či pozadí, na nichž se nám věci ukazují, rámec všech smyslových zkušeností. Oblast jakési obeznámenosti a důvěrnosti, v níž se vyznáme, kde se umíme pohybovat a cítíme v bezpečí (přirozený svět). Už Hérakleitos rozlišuje mezi „jediným společným světem všech bdících“ a „vlastním světem každého spícího“. V podobném významu hovoříme o subjektivním*

světě umělce, uměleckého díla apod. – České svět souvisí patrně se slovem světlo, řec. kosmos znamená krásu a řád, lat. mundus znamená čistý.“ (Sokol, 2007, s.383)

1.3.1. Subjektivní svět, způsob formování člověka

Jak vlastně vzniká „subjektivní svět“ jednotlivce? Každý člověk je rozhodujícím způsobem formován třemi základními skupinami determinantů.

Primární skupinou determinantů jsou genetické informace. S určitým genetickým vybavením se všichni rodíme. Již toto vybavení je pro různé jedince různé. Je sice pravda, že na svět přicházíme všichni nazí, ale rozhodně není pravda, že na svět přicházíme se shodnou genetickou výbavou.

Druhá základní skupina determinantů, která teprve dělá z tvora, který se narodil člověku, skutečného člověka, je skupina „kulturních informací“. Na základě experimentů osudu, které vedly ke vzniku „divokých dětí“ (případy dětí odchovaných v nedotčené případě mimo lidskou společnost) lze tvrdit, že bez vložení skupiny kulturních informací do dítěte není zajištěno, že z něj vyroste tvor, kterého označujeme slovem člověk. „ *Do vztahu ke světu a do rozumění světu vrůstáme jen osobním vztahem k druhým lidem. Jen jím získáváme lidský svět.*“ (Coreth, 2007, s.55) Na tomto místě bychom si měli uvést, že základem kulturních informací je jazyk, ten je vstupní branou pro osvojení si naprosté většiny kulturních informací. Kulturní informace pak zahrnují mravy, zvyky, forma lidského soužití a spolupráce, oblast sociálního, hospodářského, politického života aj. Kulturní informace lze získat v principu dvojitým způsobem. Za prvé z vlastních zkušeností, z vlastního prožitku a za druhé převzetím informace z cizích zdrojů poznání.

Třetí skupina determinantů se váže k prostředí, ve kterém člověk vyrůstá (např. parametry vážící se k podnebnému pásmu). (volně přejato z Coreth, 2007, str. 59-70)

Náš vnitřní svět, naše bytí je tedy podmíněno a určeno světem vnějším. „*Duchovní zrod, růst, vnitřní zrání a rozvoj člověka jsou odkázány na svět, který ho obklopuje.. Co sám jsem, jako co sám sebe prožívám a chápu, je výsledek ustavičného vzájemného působení mezi mnou a mým světem.*“ (Coreth, 2007, s.56) Mezi vnějším a vnitřním světem je obousměrný vztah, poznávání světa vnějšího vyžaduje aktivní přijímání, uvědomování si svého vztahu ke světu. Člověk se aktivně svým jednáním, realizací

svých myšlenek, cílů a plánů podílí na utváření, formování vnějšího lidského světa. Vytváří si tak svůj životní prostor, kulturní svět. „*K podstatě člověka patří, že nežije a nemůže žít v bezprostřednosti předem dané přírody, nýbrž v přírodě zprostředkované, povýšené na kulturu.*“ (Coreth, 2007, s.58)

Ať mluvíme o světě vnějším či vnitřním, platí, že tento svět má jednak svá určitá specifika, jednak je nějakým způsobem omezen. Význam tohoto slova je velice obšírný, neboť svět v sobě zahrnuje mnoho jiných světů, uvnitř nichž se nachází světy další.

1.4. DIVNÝ SVĚT. Jak jej chápeme?

Budeme-li vycházet z toho, co jsme si výše vymezili, můžeme divný svět charakterizovat jako určitý prostor, ať již konkrétní nebo abstraktní, vymezený určitými hranicemi, ať již reálnými nebo myšlenými, v němž platí určitá norma a pravidla, přičemž se tento prostor odlišuje od míst, jevů, na které jsme zvyklí, je tudíž pro nás jiný, neobvyklý, nenormální. Pojetí divného světa se může lišit v představách každého člověka, jinak bude na svět nahlížet dítě, jinak dospělí, jinak člověk určité subkultury, jinak lidé určitého vzdělání, zkušeností apod. V následujících kapitolách nahlédneme do „divného“ světa šermířů.

2. HISTORICKÝ ŠERM

2.1. Co je historický šerm?

Historický šerm můžeme nazvat určitou subkulturou moderní společnosti, která stmeluje lidi se společným zájmem, pohledem na svět, stylem života. Jako v každé subkultuře i historičtí šermíři mají své vlastní normy chování a určitá pravidla, která se nutně nemusí slučovat s pravidly a normami moderního světa.

Přesná definice historického šermu neexistuje. V užším slova smyslu můžeme o historickém šermu mluvit jako o rekonstrukci historických technik boje s použitím napodobenin historických zbraní (při rekonstrukci technik i zbraní vycházejí šermíři z historických pramenů). V širším slova smyslu zahrnuje historický šerm rekonstrukci dobového života (napodobení jednotlivých historických období). „*Kromě boje chladnými zbraněmi zahrnuje také zacházení se zbraněmi střelnými, utváření vojenských jednotek, zobrazení života ve vojenském táboře apod.*“ (Moravcová, 2003, str.26) Členové skupin, které se věnují historickému šermu, studují tak vedle technik zacházení se zbraněmi také i obecný historický kontext, který se k šermířskému umění váže, a také jednotlivé detaily jako například historii odívání, zbraní a zbrojí, dobové mluvy, kuchyně, zvyklostí a chování jednotlivých společenských vrstev. Historický šerm se tak stává nejen sportovní činností, ale samostatným světem se svými pravidly. Být šermířem neznamena jen bojovat, ale i spolupodílet se na vystavění dobového života se všemi jevy jimi spjaté. Šermíři se snaží historii nejen studovat, ale i předvádět ji ostatním lidem, nejčastěji pomocí divadelních vystoupení, rekonstrukcemi bitev, diskuzemi na jednotlivé historické otázky, ukázkami řemesel a jiných dovedností. Do šermířské subkultury patří tedy i lidé, kteří se boji nevěnují, kteří se podílí na rekonstrukci dobového života jiným způsobem. Zahrnujeme sem tedy i lazebnice, kuchařky, divadelníky, řemeslníky, obchodníky, stánkaře, kejklíře, tanečnice, hudebníky atd.

Téměř každý historický šermíř je do značné míry exhibicionista. Šerm pro něj není jen zájem, ale i příležitost se předvést. Je pro něj určitou životní hrou. Vytváří si svá nová pravidla, vybočuje z davu.

Dnes mimo tzv. historického šermu, rozeznáváme i tzv. sportovní šerm. Sportovní šerm je výhradně jen sportem, sportovní disciplínou, nezabývá se historickými technikami boje.

Než ale přistoupíme k samotnému pojednání o historickém šermu jako subkultuře, je třeba poučit se o vývoji šermířského umění, který vedl ke vzniku historického šermu tak, jak jej známe dnes.

2.2. Život je boj aneb nahlédnutí do vývoje šermířského umění

Člověk má, stejně jako každé jiný živý subjekt, tendenci hájit si své místo v životě za jakoukoli cenu, i za cenu násilí. Je prokázáno, že se již v pravěku, dávno před vývojem člověka, se primitivní tlupy opic naučily používat jednoduché nástroje a zbraně. Z počátečních kamenů a klacků se následně vyvíjely účinnější a důmyslnější nástroje a zbraně stejně, jako se vyvíjel člověk až do dnešní podoby. Lidé si osvojili práci se dřevem, kůží a s kovem, a to jim umožnilo vyrábět stále důmyslnější druhy nástrojů a zbraní. S jejich přibývajícím komplikovaností vznikla i potřeba správně s nimi zacházet. Od brutální síly se začínalo přecházet k technikám boje. Tak začínal vznikat šerm jako bojové umění.

Z dob Antiky nemáme o šermířských technikách boje mnoho zpráv, a tak se můžeme jen dohadovat, jak tehdejší umění vypadalo. Jedním z nejstarších pramenů zobrazujících šermíře jsou basreliéfy chrámu v Medinet About v Horním Egyptě pocházející z doby kolem roku 1190 př.nl., několik bojovníků tu má tváře i uši chráněné maskami, objevují se zde rozhodčí i diváci. Ve Starém Řecku byla mládež vedená k fyzické zdatnosti a cvičena v boji s krátkým mečem. V římském impériu existovaly profesionální školy šermu, které si kladly za úkol připravit bojovníky k účasti na slavnostech, jejichž součástí byly i gladiátorské hry. Zápasníky tvořili zajatci, odsouzení na smrt a zdatní otroci, kteří byli následně pronajímáni pořadatelům těchto her. Hlavní důraz byl však kladen na bojovou přípravu římských jednotek, mistři šermu byli v té době velmi váženi a stáli vysoko na společenském žebříčku.

V raném středověku není kladen takový důraz na techniku boje, ale hlavním předpokladem vítězství v boji je síla. (Volně přejato z Šindelář, 1994, str.7-16)

Ve 12. století vznikaly v italských, španělských a anglických městech „školy zbraní“. Učitelé šermu byli nazýváni gladiátory. Jezdili od města k městu, v nichž učili mládež boji se zbraní, převážně s mečem. Městské správy měly zájem na učení občanů v umění

boje z důvodu lepší obrany města, začaly tak vytvářet šermířské cechy, jež měly kontrolu nad šermířský školami. Stát se mistrem šermířské školy znamenalo úspěšné složení speciálních zkoušek, následoval ceremoniál, jehož součástí bylo napodobení rytířského pasování.¹

První nám známé knihy o šermu pochází pravděpodobně již z 2. poloviny 13. století, kdy vyšla příručka o šermu mečem a puklěm. Autor je anonymní. Dohady o vzniku knihy jsou sporné, neboť první písemná zmínka o rukopisu je až z roku 1579. Je psán v latině s použitím německých odborných termínů.²

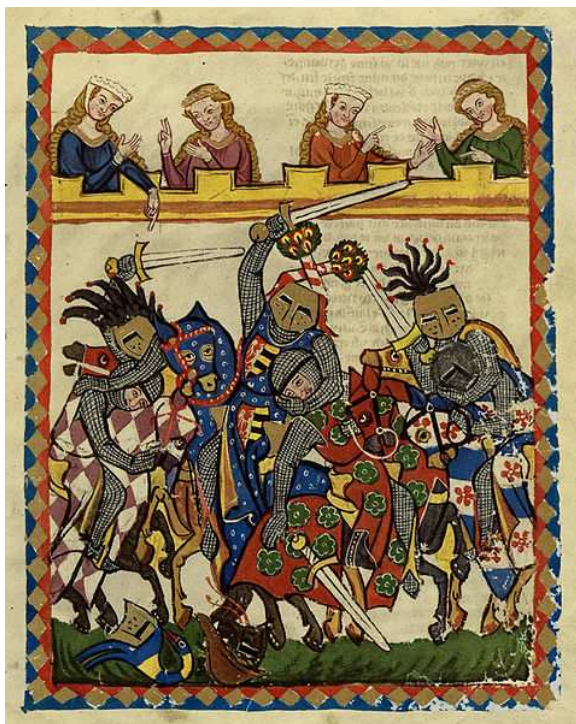
Již ve 12.století se pod francouzským vlivem začíná prosazovat rytířská dvornost a rozšiřovat se i do východních zemích. Zde je nutné připomenout, že oproti tehdejší bojovníkům, byl rytíř vzděláván i v oblasti společenského chování, kultury, hudby, tance, mluveném projevu, znalosti rytířských zvyků a heraldiky. (ad knihy šerm) Se slovem rytíř se pojí slovní spojení rytířský turnaj, který dosáhl svého vrcholu v období vrcholného středověku. Vzhledem k tomu, že se při turnajích používaly běžné ostré zbraně, docházelo v turnajích často ke zraněním a smrti. Můžeme se zamyslet nad tím, proč tehdejší válečníci vstupovali dobrovolně do tohoto nebezpečství. Co je k tomu vedlo? Zřejmě touha se zviditelnit, ukázat svoji odvahu.

Myslím si, že právě touhou se zviditelnit, ukázat se, předvést se se přibližuje mnoho dnešních historických šermířů rytířským turnajům. Kniha Šermíři, rváči a duelanti uvádí citát z Dalimilovi kroniky, kde se píše: „*V Dalimilově kronice se píše: „Ta zábava zubožila české kraje. Dřív bohatí rytíři a velcí páni utráceli spousty peněz na svá klání. Co to bylo čabrak, rouch a fafrnochů! Uskrovnit se nikdo nechtěl ani trochu. Rytířům se smáli často lidé moudří, že na koních pyšný rystunk jenjen hoří a když potom k válce dojde v měšci není zčistajasna ani vindra na brnění.*“ (Šindelář, 1994, s.74)

---

¹ Volně převzato z: KUNEŠ, J. Středověk a umění šermu. *Herold-šermířské listy* [online]. 2001, č.1, [cit. 2011-22-01]. Dostupný z WWW: <<http://herold.ujancaku.net/herold-clanky/files/category-z-ro010dn00edku-2001.html>>

² MÜSCHWERK, Roman: 1.33. In [online]. 8.6.2002. [s.l.] : [s.n.], 2002 [cit. 2011-04-04]. Dostupné z WWW: <http://myschwerk.webzdarma.cz/i_33.html>

Obr.č.1: Zobrazení rytířských turnajů¹

„Potřeba ovládat zbraň v boji se ve středověku změnila v umění jak zacházet se zbraněmi. Zpočátku byl meč výsostnou zbraní rytířů. Používali ho v boji i v soubojích. Později s rozvojem kovářství a s menší cenou mečů nosili meč i prostí občané z nutnosti osobní ochrany, a tak se stalo šermířské umění potřebou pro všechny třídy obyvatelstva.“²

Masivní nástup palných zbraní vedl k postupnému zániku rytířů jako středověkých bojovníků, boj nablízko byl postupně vystřídán bojem na dálku. Do Evropy pronikl střelný prach již ve 13.století, v masovém měřítku se začal používat v 15.století Husity. „V mezičase mezi Bayezidovou sebevraždou (1402) a Muradovou smrtí (1451) došlo k události s významnými důsledky. V Evropě byly vyvinuty silně účinné palné zbraně: děla a hákovnice. Ty pak převratně změnily způsob válčení, vojenskou architekturu, bitevní formace a především společnost.“ (Lunde, 2004, s.69)

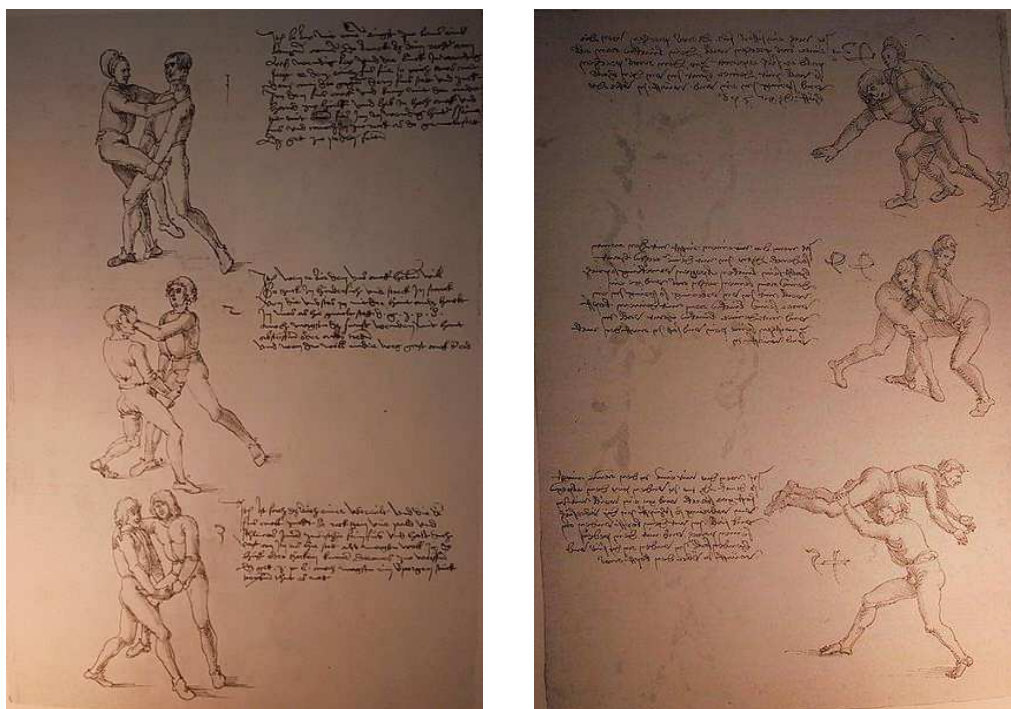
Od 15. století vznikají cechy šermířů se svými rozsáhlými privilegii. V období renesance se kolébkou šermu stala Itálie a Španělsko. Ve Španělsku se v 16. století

¹ Přejato z: Kodex Menesse [online]. 2005, [cit. 2011-22-01]. Dostupný z WWW http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Codex_Manesse_%28Herzog%29_von_Anhalt.jpg

² Volně převzato z: KUNEŠ, J. Středověk a umění šermu. *Herold-šermířské listy* [online]. 2001, č.1, [cit. 2011-22-01]. Dostupný z WWW: <<http://herold.ujancaku.net/herold-clanky/files/category-z-ro010dn00edku-2001.html>>

vyvinul zvláštní typ šermu – tzv. umění paléstry, které bylo založeno na matematických a geometrických propočtech. Italský šerm v sobě spojoval duševní a tělesnou kultivaci, byl jednak formou zábavy a cvičení, jednak přispíval k fyzické zdatnosti.

Na tomto místě je zajímavé připomenout, že ve Francii byly šermířské souboje vedené pro „zábavu“ zakázány. Šerm byl v té době dokonce zařazen mezi hrdelní zločiny. Důvodem tohoto zákazu se stal enormní počet urozených lidí, kteří v šermířských soubojích umírali. Tak například zprávy z let 1598-1607 uvádějí, že v tomto období přišlo o život až na osm tisíc šlechticů. Z 16. století je známo velké množství tzv. učebnic šermu, zobrazujících různé techniky boje. Za zajímavost stojí jistě říci, že jednu z těchto učebnic o národním šermu tesákem, dýkou a dlouhým mečem ilustroval německý renesanční malíř Albrecht Dürer. Tento německý šermířský manuál pochází z roku 1512. Jeho vznik pravděpodobně souvisí s návštěvou Dürera císařem Maxmiliánem I. roku 1512. Originál se v současné době spočívá ve vídeňské galerii Albertina. (volně přejato z: Šindelář, 1994, s.17-73)

Obr.č.2: Ilustrace Albrechta Dürera k učebnici šermu¹

---

¹ Přejato z: File:HS 26-232 42, 46. In [online]. 2010 / [cit. 2011-04-04]. Dostupné z WWW:http://wiktenauer.com/wiki/Albrecht_D%C3%BCrers_Fechtbuch_%28MS_26-232%29.

V 18. století ustupuje stránka účelová stránce estetické, je zde kladen důraz na ladnost pohybů, které by potěšily oko diváka. (volně přejato z: Šindelář, 1994, s.7-73) V dnešní době se šerm jako bojové umění vyučuje na několika školách, zvláště oblíbený je ve Francii či v Anglii.

2.3. Šerm v českých zemích

Počátky výuky šermu mečem v českých zemích spadají do 13.století, do doby, kdy k nám dorazila móda rytířských turnajů. Objevují se za panování krále Václava I. (1230 – 53). Zlatá éra rytířských klání byla za panování Přemysla Otakara II a později za Jana Lucemburského – zván prvním rytířem. Husitské války rytířským hrám nepřály, objevují se za panování Jiřího z Poděbrad. Za panování Rudolfa II nastal rozvoj šermířského umění. Od roku 1595 (až do roku 1735) existoval v Praze šermířský řád, cvičilo se v nedělních školách šermu. A jak vypadala taková šermířská škola? Nejprve bylo nutno přilákat značný počet diváků, poté za malý poplatek mistr půjčil zbraně, výuka byla zahájena vtípem či veršem, následovala slovní potyčka mezi šermíři, která vyústila v bitku. Po skončení odešli šermíři do krčmy nebo šenku. Významným rokem je rok 1862, kdy byl založen Sokol (pražská tělocvičná jednota). V jejích jednotách se píše: „ Účel jednot jest, aby se pěstoval tělocvik společným cvičením, výlety zpěvem a šermováním“. (Šindelář, 1994, str. 85) Roku 1886 se v Praze uspořádala první česká šermířská akademie. Začalo vznikat mnoho dalších klubů a spolků (nejvýznamnější z nich např. Riegel). V dnešní době existuje v Čechách řada šermířských škol a klubů. (volně přejato z: Šindelář, 1994, str. 74- 87)

2.4. Vznik historického šermu v Česku

Historický šerm má na našem území poměrně dlouhou tradici, údajně nejdelší na světě.

Citace: „První pokusy se starými zbraněmi a bojovými technikami se vynořují někdy na přelomu padesátých a šedesátých let minulého století. Stojí za nimi pochopitelně oddíly sportovního šermu, které tímto směrem zřejmě postrčil Eduard Wagner¹, pro všechny šermíře legendární postava českého dějepisce, mimo jiné autor dodnes populárního a

---

¹ bývalý C.K. rakouský důstojník, pracovník Vojenského historického muzea, autor knih o Husitství, o zbraních z 30-leté války a dalších publikací přeložených do světových jazyků

co do rozsahu zřejmě nepřekonaného díla Kroje, zbroj a zbraně doby předhusitské a husitské.“¹

První skupinou historického šermu (dále jen SHŠ) byli Mušketyři & Bandité. Skupina vznikla ve sportovním oddíle TJ Baník Praha (Riegel) v šedesátých letech.² Eduard Wagner o vzniku skupiny napsal: „*Myšlenka na vzkříšení historického šermu vznikla na počátku roku 1960. Když se v šermírně Baníku mluvilo o její realizaci, přihlásil se mistr šermu JUDr. Jan Černožský. Vybral si v šermířském oddíle schopné šermíře, kterým byly vybrány z divadla Čs. armády na Vinohradech kroje odpovídající době „Tři mušketyři“.* Dne 29. června 1960 poprvé zazvonily čepele kostýmovaných šermířů na nádvoří Vojenského historického muzea na Hradčanech. Očekávalo se, že tento zvuk vzkřísí zapomenuté umění starých mistrů z 16. a 17. století a prakticky oživí zájem návštěvníků muzea o použití vystavených chladných zbraní. Dále měly tyto ukázky vzbudit zájem o sportovní šerm, který je vsuktu sportem velice ušlechtilým.“³

O pár let později byla založena druhá skupina historického šermu – Romantik, na tyto průkopníky historického šermu v Čechách navázala v 80. letech řada skupin SHŠ, jichž bylo dokonce několik set a jejichž počet se dodnes neustále zvyšuje.⁴ „*Nejsem si zcela jist, do jaké míry československý fenomén SHŠ inspiroval podobné skupiny, jež postupně vznikaly jako houby po dešti v dalších (nejenom evropských) zemích, ale domnívám se, že příklad skupiny M&B byl prvotním impulzem. A to proto, že skupina M&B vystupovala ve své době nejenom v Evropě, ale i mimo Evropu (pařížská Olympia, NSR, Rakousko, Jižní Amerika, Mexiko etc. etc.).*“⁵ SHŠ se později mimo divadelního šermu začaly věnovat i pořádáním historických bitev od antiky až po dobu napoleonských

---

¹ MEDVĚD, M.: Bída kočičích hlav. In [online]. 8.2.2008 [cit. 2011-03-01]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskyserm.cz/NewsDetail-474>

² ŠOLC, J.: Mušketyři a bandité. In Herold – šermířské listy [online]. 2000, [cit. 2011-04-01] Dostupné z WWW: <<http://herold.ujancaku.net/heroldclanky/files/28ef3bf6cd5551ec5bb67c032a4f62a9-82.html>>

³ KRÍŽEK, L.: Historický šerm v Čechách. In Bojová umění [online]. 2009, č.7, [cit. 2011-03-01]. Dostupné z WWW: <http://www.militaria.cz/userfiles/File/historicky_ser.pdf> ISSN 1213-6034

⁴ KRÍŽEK, L.: Historický šerm v Čechách. In Bojová umění [online]. 2009, č.7, [cit. 2011-03-01]. Dostupné z WWW: <http://www.militaria.cz/userfiles/File/historicky_ser.pdf> ISSN 1213-6034

⁵ KRÍŽEK, L.: Historický šerm v Čechách. In Bojová umění [online]. 2009, č.7, [cit. 2011-03-01]. Dostupné z WWW: <http://www.militaria.cz/userfiles/File/historicky_ser.pdf> ISSN 1213-6034

válek, pořádáním rytířských turnajů, věnováním se dobovému životu. Existují i školy historického šermu, z nichž nejznámější jsou např. Magisterium, A.R.G.O., Manus Regis, Česká asociace šermířů a mnoho jiných sdružení, spolků. Pro šermíře se pořádají výcvikové kurzy, burzy, kurzy řemeslné tvorby, tzv. workshopy. Existují dokonce i speciální hospody, tzv. šenky, v nichž se šermíři schází.

„Z historického šermu se po 50 letech existence stal nejenom fenomén „šermířský“, ale i podnikatelský, jenž prolíná nejenom oblastí filmu, divadla a televize, ale i lidové zábavy, počínaje vystoupeními na hradech a zámcích a konče podnikovými večírky či osnovami uměleckých škol, dětských táborů a trenérských kursů.“¹

---

¹ KŘÍŽEK, L.: Historický šerm v Čechách. In Bojová umění [online]. 2009, č.7, [cit. 2011-03-01]. Dostupné z WWW: <http://www.militaria.cz/userfiles/File/historicky_serm.pdf> ISSN 1213-6034

3. MOTIVACE A MOTIVAČNÍ ZDROJE

Dříve než přistoupíme k tomu, jak se šermířská subkultura dělí, jaké má specifika, je důležité se zamyslet nad tím, co vede lidi k tomu, aby se stali součástí této subkultury, aby svůj životní styl, svoji hierarchii hodnot ztotožnili s tím, co vyznává subkultura šermířů. Proč se lidé věnují šermu, co je k němu přitáhlo?

Důvodů, které vedou lidi k provozování tohoto koníčku, vstupu do tohoto společenství, může být mnoho. Z těch nejčastějších a nejobvyklejších bych uvedla touhu po boji, po šermu (u mužů i například touha stát se díky boji „opravdovým mužem“ a okouzlit tak ženy), obliba k historii či fantasy, touha záměrně se odlišovat od většinové společnosti, utéct ze všední reality, prožít nevšední zážitky, najít si skupinu lidí, v níž se budu moci seberealizovat a stát se někým jiným, hrát určitou roli.

3.1. Člověk je tvor společenský

Člověk je tvor společenský. Narodil se do lidského světa, vyrůstá v něm. Vstupuje do kontaktu s okolním lidem. Společnost, ve které vyrůstá, se podílí na spoluurčování a formování jeho vlastního vnitřního světa. Vnímá tak nejen sebe samo, ale i sebe ve vztahu k okolním lidem. Vědomí o něm samém se ovšem odehrává skrze ostatní, vnímá se tak, jak jej vidí ostatní. Společnost tak hraje v životě člověka důležitou roli.

3.1.1. Úloha party či skupiny v životě člověka

Když člověk vstupuje do období puberty, má často chuť se odlišit od většinové společnosti, najít své vnitřní já, své místo ve světě. Často se tak mládež sdružuje v různých zájmových skupinách a společenstvích, které mají své hodnoty a cíle, člověk se se skupinou identifikuje, seberealizuje se v ní a přijímá její pravidla. Vzhledem k tomu, že je přijímán ostatními členy skupiny, získává zde určité postavení, které v okolním světě nemá. Taková skupina hraje v životě mladého člověka velkou roli. Stejně je to i u šermu.

Šermířská subkultura je zejména doménou dětí a mládeže, není nijak věkově omezena. Lidé, a to jak muži, tak ženy, do této subkultury vstupují nejčastěji v mládí (mezi 15-25 lety), v době, kdy se snaží odtrhnout od rodiny a najít si své místo ve světě, mládež je dnes jejím hlavním nositelem.

Do šermířské subkultury vstupuje mnoho lidí s cílem získat zde přátele, kteří mají obdobný životní styl a vyznávají obdobnou hierarchii hodnot. Člověk tak u šermu nachází podobně smýšlející lidi, se kterými může diskutovat o tématech, která ho zajímají, o historii, o šermu, ale samozřejmě i o běžných věcech. Člověk zpočátku nemusí mít ovšem o daný koníček zájem, chce jen patřit do určité skupiny, chce být brán, přidává se k šermu proto i z tohoto důvodu. Poslední důvod je ten, že se o daný koníček zajímá a, aby jej mohl uskutečnit, přidá se do této subkultury, prvotní zájem zde není tudíž najít přátele, ale uskutečnit si své sny. Ve skupině vzniká přátelská atmosféra, která umožňuje odpočinout si od každodenních starostí, uniknout z přetechnizovaného konzumního světa.

Mezi jednotlivými skupinami historického šermu bývá na druhé straně často rivalita a pomluvy různého druhu (možná z důvodu, že v šermířské subkultuře je poměrně velká komerce či konkurenční boj, a je zde tudíž snaha vyniknout nad ostatními skupinami). Další spory pak vyplývají z odlišného pohledu na historii a na její dodržování v dnešním světě; i proto je občas možná nesnášenlivost mezi LH šermíři (šermíři dodržující striktně dobovost) a ostatními – přestože ostatním jde zejména o hru, LH šermíři se snaží historii přesně dodržovat, což hru ve své podstatě omezuje a oklešťuje. Přestože jsou mezi šermíři různé rozdíly (jako v každé společnosti), berou se jako jedna rodina (sami šermíři o sobě prohlašují, že jsou jednou rodinou). Ať už jsou členové této subkultury jakkoliv rozdílní, drží při sobě, a i když se neznají, tak jsou si vědomi toho, že mají určitý společný základ, podobné hodnoty, cíle a zájmy a že snadno najdou i společnou řeč.

3.1.2. Hledání partnera – vztah chlapců a děvčat

Důvod, proč se lidé přidávají do různých skupin, může být i touha nalézt v dané skupině partnera, být obdivován druhým pohlavím. Šermířská subkultura je převážně mužskou záležitostí, neboť jednou z jejích hlavních součástí je boj. Někteří muži, tak chtějí tímto netradičním sportem ukázat svou sílu a mužnost. Když jsem se ptala svého kamaráda, proč se přidal k šermu, řekl: „ *Kvůli tomu, abych získal obdiv u holek. Když jim řeknu, že bojuji s mečem, obdivují mě, často se pak chtějí jet za mnou podívat na nějakou akci.* “ Hledání partnera uvnitř dané skupiny se týká samozřejmě i její ženské části. Žen

se v šermířské společnosti nevyskytuje hodně, je zde tudíž menší konkurence a větší možnost nalézt partnera.

3.2. Vztah k historii a uměleckým řemeslům

Záliba v historii, v historické a dobrodružné literatuře, ale i ve filmech a televizních inscenacích a vztah k uměleckým řemeslům, vyvolává u některých jednotlivců zájem o šerm, jako jeden z neoddělitelných atributů doby minulé.

Budoucí šermíř u šermu spatřuje možnost prožít historii na živo. Vytvořit si svět minulý a vstoupit do něj. Často tak šermíře přivede k šermu zájem o život našich předků, rekonstrukce boje může být jen vedlejším produktem rekonstrukce minulého života, neboť i ten byl součástí tehdejšího běžného života. Šermířská subkultura je pro něj prostředkem dozvědět se blíže o minulosti, o jejích zvycích, normách. V šermu může realizovat i svoji řemeslnou dovednost, vytvářet věci dávno zaniklé.

3.3. Cestování v čase

Stále více disponibilního volného času sebou přináší vznik a provozování takzvaných volno časových aktivit. Jednou z velmi důležitých součástí života se stává cestování. Zejména poznávací zájezdy plní důležitou funkci „postgraduálního studia“, neboť jejich součástí je poznávání cizích krajů a odlišných kultur.

Vedle tohoto cestování v prostoru se však rozvíjí i cestování v čase.

A právě do této kategorie patří historický šerm spolu například s rekonstrukcemi historických bitev, či průvody panovníků. Je velmi pravděpodobné, že brzy vzniknou i ubytovací zařízení, ve kterých se budeme moci přenést, například na dobu jednoho týdne, do doby dávno minulé. Architektura, nábytek, nádobí, oděvy, jídelníček, způsob vytápění i osobní hygieny přiblíží současníkům mnohem názorněji, ale i zábavněji život našich předků.

A vystoupení skupin historického šermu budou jistě nedílnou součástí tohoto „poznávacího zájezdu do minulosti“.

3.4. Úvaha o lidské agresivitě a způsobech jejího tlumení a vybíjení

Vše nasvědčuje tomu, že předchůdcem člověka byla šelma, člověk se vyvinul z šelmy. Pro šelmu je ulovení loveného, zabití kořisti, spojeno logicky s kladnými emocemi, má co žrát a její mláďata také. Zabití je v souladu s pudem sebezáchovy individuální i zachování rodu.

Ukazuje se, že tyto zásadní pudy se v průběhu vývoje člověka prakticky nezměnily. Pouze balík kulturních informací, který je sekundární, druhotný má v některých případech tendenci tlumit prvotní pudy, se kterými se všichni rodíme. Vedle pudu ulovit a zabít je ve hře ještě druhý pud – zvítězit a vládnout. Zatímco pud ulovit a zabít se týká jiného druhu, pud zvítězit a vládnout se týká vlastního druhu. Pud zvítězit a vládnout souvisí s pudem sebezáchovy – pokud vládnou mám větší naději na sebezáchovu. Samozřejmě, že platí výjimky, ale my zde hovoříme o hlavních tendencích a pro ně opravdu platí, že vláda se rovná větší pravděpodobnost přežití.

Existují názory, že z uvedených důvodů je do člověka – šelmy zabudován mechanismus agrese a mechanismus souboje o vůdcovskou roli. Dokonce byli tací, kteří tvrdili, že každá generace mladých mužů potřebuje svoji válku, aby si v ní vybilu svoji agresivitu. „Novověk vynalezl řadu náhradních programů“, jedním z nejrozšířenějších je sport, ale jedním z těchto náhradních programů je i šermířská subkultura.

Z právě uvedeného vyplývá ona fascinace násilím, sklon k sadismu i cesta k pochopení logiky dohodnutých soubojů, kterých se mnohdy účastní i nadprůměrně inteligentní lidé.

Otázkou je, kolik šermířů záměrně vyhledává tuto aktivitu s cílem zbavit se vlastní agresivity a vyřešit svoje komplexy. Je velmi složité posoudit míru této motivace, ale je jisté, že i ona hraje svoji nezanedbatelnou roli. Historický šerm se mnohdy stává pro jeho provozovatele adrenalinovým sportem a vlastnictví zbraně, a třeba i jen částečná dovednost tuto zbraň ovládat, může výrazně zvýšit sebevědomí jejího majitele. V šermu vidí možnost se vybit, překonávat se, zlepšovat svoji fyzickou stránku. Šerm ovšem není natolik kontaktní sport, jak by se mohlo zdát, cílem není totiž ublížit protivníkovi, ale užít si samotný průběh boje. Šermíř ze skupiny Wulfgard mi o tom, proč jej vábí šerm jako takový, řekl: „*Líbí se mi na něm to, že si mohu poměřit síly a zkušenosti s ostatními, zkusit si taktiku boje, předvídání a vyřešení dané situace, která může nastat.*“

3.5. Šerm a fantasy

3.5.1. Fantasy jako únik do virtuálního světa

Fenomén historického šermu se v masovém měřítku rozvíjí až v druhé polovině 90.let spolu s dalšími volnočasovými aktivitami, u nichž se, stejně jako u šermu, projevuje tzv. hra na hrdiny a vytváření imaginárního, virtuálního světa. Jedná se především o četbu fantasy literatury, hraní deskových, strategických, počítačových her s fantasy tématikou, šermu s fantasy tématikou. „*Stejně tak jako šerm, je i mnoho aktivit s fantasy tématikou převážně záležitostí mládeže, oproti tomu čtení fantasy knih bývá populární i pro starší generaci, neboť nevyžaduje sdružování jedinců do skupin ani osvojování si nových znalostí či dovedností.*“ (MORAVCOVÁ, 2003, s.11)

3.5.2. Fantastická literatura

Mnoho dnešních šermířů bylo ovšem fantasy ovlivněno a to zejména četbou fantasy knih, které je zavedly do jiných světů plných bojovníků. Fantasy vychází jednak z pohádky a jednak z hrdinské epiky. V hrdinské epice se lovci a válečníci chlubí svou odvahou, hrdinové v těchto světech získávají postupně důstojnost, postavení. Pro naši práci je nejdůležitější tzv. hrdinská fantasy, fantasy meče a magie. Hrdinové prožívají nejrůznější dobrodružství ve smyšleném světě, často se setkávají s nadpřirozenými silami. Hrdina má romantické rysy, je něčím výjimečný, vybočuje z řady, jde si za svým cílem.

Čtenáři tak prostřednictvím těchto knih vstupovali z reálného běžného života do jiných světů a přecházeli od skutečnosti k iluzi, k chrabřím bojovníkům, k surové přírodě, k násilí a moci. V knihách též měli jednu z prvních možností setkat se s bojem a šermem, v mnoha případech se identifikovali s hlavním hrdinou. U šermu pak hledali naplnění svých představ.

(Tím ovšem nechci říci, že by všechny šermíře fantasy muselo nutně ovlivnit, u šermu je též mnoho lidí, kteří čtou výhradně jen historické knihy či jiné druhy a žánry).

3.5.3. LARP

Vytvářením si světů nezávislých na realitě má pak fantasy blíže než k historickému šermu k LARPU – z anglického *live action role-playing (game)*, kde je větší míra fantastiky.

Jedná se o akce, kde na sebe účastníci berou role a kostýmy různých fantasy postav, nejčastěji tvořených dle inspirací z knih, her a filmů s fantasy tématikou. Jejich bitvy více připomínají hru než reálný boj, používají zbraně vyrobené ze dřeva a obalené měkkým materiálem, mohou na sebe sesílat kouzla atd. A tak se zde setkáme s jinými rolemi než na historickém šermu, s kouzelníky, elfy, trpaslíky aj.

Historický šerm se musí držet již některých zachovaných schémat a napodobovat je, vytváří si tak také svůj svět, který je ovšem do určité míry determinován. Tato omezení, striktnější pravidla (např. při šití kostýmu, výrobě předmětů) jsou důvodem, proč někteří mladí lidé dávají přednost LARPu před historickým amatérským šermem. Důležitá je i finanční stránka, neboť náklady na historický šerm jsou mnohem vyšší než u LARPu (vezměme si například rozdíl v ceně dřevěného a železného meče). Další rozdíl je ten, že akce subkultury historických šermířů se v první řadě snaží uspokojit oko diváka, šermíři tak musí striktně dodržovat scénář, musí zemřít, když je jim tak uloženo, nemohou se tak dle svých zásluh stát hrdiny. Oproti historickému šermu zde není komerce, LARP nabízí větší uvolněnost. Ve většině případů jsou bitvy jen pro lidi této skupiny, vnější pozorovatelé o nich zpravidla neví. Šerm je proto spíše divadlem, než hrou na dobrodružství. Je ovšem nutné zdůraznit, že mnoho historických šermířů tato subkultura ovlivnila, je zde velké procento klidů, kteří se nejprve věnovali LARPu a následně přešli k historickému šermu. V dnešní době je i mnoho lidí, kteří vykonávají obě tyto činnosti, tedy historický šerm i LARP. Jisté je, že si LARP s šermířskou subkulturou, s jejím světem, určité podobnosti zachovává.

Na závěr k této kapitole si můžeme říci, že tak jako fantasy je i šermířský život jen fiktivním příběhem, hrou na hrdiny, hrou, v níž si lidé naplňují své představy a touhy. A tak stejně jako když se zavře kniha a příběh skončí, tak se i šermíř, odložil-li svůj kostým, stává zcela obyčejným člověkem.

3.6. Vzpouora proti diktatuře konzumního způsobu života

Naše společnost se čím dál tím více stává společností konzumní, společností lidí, kteří se honí hlavně za úspěchy v práci a za penězi, aby si pak mohli zakoupit spoustu „zbytečností, které údajně potřebují k „životu“. Děti jsou usazovány k televizi a počítačům, neboť na ně dospělí nemají čas a nebo po práci již nemají sílu či chuť se jim věnovat. Motorem tohoto nesmyslného chování je reklama, móda, media, celkové

klima , které vytváří konzumní společnost. Je třeba být IN, soutěžit ve vlastnictví, musím mít to, co má souseď, lépe pak i to, co nemá souseď a nebo alespoň víc než má souseď.

Ale i v lidské společnosti i v psychice jedince platí zákon akce a reakce. Minimálně u části zejména mladé generace tento tlak na konzum vyvolává protitlak. Tento tlak na určité zvenku vnucené vzorce chování vyvolává protitlak a šermířský životní styl patří do této skupiny revoltujících proti životnímu stylu většinové společnosti.

4. SPECIFIKA ŠERMÍŘSKÉ SUBKULTURY

4.1. Kultura / subkultura

Uvedli jsme si, že historický šerm můžeme nazvat určitou subkulturou. Dříve, než přistoupíme k tomu, v čem je tato subkultura specifická a jak se projevuje, jak ji lidé vnímají, je nutné, abychom si uvedli nejprve její definici, z níž budeme vycházet při rozboru šermířské subkultury.

Co to je kultura, co to je subkultura? Cituji: „Kultura (z lat. colere, pěstovat)

1. původně to, co je potřeba pěstovat; 2. souhrn dovedností, zvyků, životních norem, myšlenek a děl, který se v rámci určité společnosti pěstuje a předává učením (hmotná a nehmotná k.) 3. lidská skupina, charakterizována společnou kulturou.“ (Jandourek, 2001, str.331)

Sociologický slovník označuje subkulturu jako, cituji: „*Kultura dílčí skupiny, která se více nebo méně odlišuje od převládající, většinové a „oficiální“ kultury. Příslušníci skupiny se mohou od většiny odlišovat sociálním postavením, věkem, povoláním nebo regionem. Škála projevů vyjadřujících distanci od převládající kultury je široká, od drobných změn až k radikálnímu popření. Zcela izolovaná však subkultura není od dominantní kultury nikdy. Pojem subkultura se používá například při zkoumání životního stylu skupin mládeže, určitých sociálních a etnických vrstev, protestních hnutí.“* (Jandourek, 2001, str. 331) Subkulturu můžeme stručně a výstižně definovat jako:“ *Společenství lidí, které je charakteristické určitými znaky, (hodnotami, smyboly, chováním, zvyky, zvhledem) uvnitř širšího kulturního rámce, do něhož patří. Subkultura záměrně udržuje svou odlišnost vůči dominantním normám, z nichž některé zcela vědomě neguje.*¹

---

¹ Charakteristika subkultur - informace pro učitele [online]. Projekt varianty – IKV, 2005, [cit.2011 05-02]. Dostupné na:
<http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly2/09_subkultury/IKV2_09_02_charakteristika_subkultur.pdf

4.2. Specifika šermířská subkultura

4.2.1. Dělení šermířské subkultury

Šermířskou subkulturu je možné rozdělit do několika dalších částí, jež mají svá další specifika.

Historické šermíře dělíme do několika skupin dle toho, jaké se věnují historické době. Tak rozeznáváme šermíře, jež dělají dobu starověkou, středověk či novověk. V rámci tohoto časového období se skupiny mohou dále dělit a sebeurčovat, známe tak například skupiny, které se věnují Keltům, Římanům, době Karlově, Křižákům apod. Šermíři se nedělí jen podle toho, jakou dobu „dělají“, ale také je důležité, jakou zemi v dané době reprezentují, dle toho pak vytváří svůj oděv, bydlení, přizpůsobují se tehdejšímu životnímu stylu. Obecně však pro všechny skupiny platí, že se svou normou odlišují od společnosti většinové, neboť se snaží napodobovat normy minulé. U všech šermířských skupin můžeme najít podobné prvky, např. obdiv k historii, ke zbraním, touhu odlišovat se, vytvářet si jiný svět.

Určitou podskupinou historických šermířů pak tvoří šermíři, kteří dělají tzv. **LH** (living history – oživlou historii). Ti se pak věnují určitému období do detailů, své vybavení si vyrábí dle archeologických nálezů nebo podle historických pramenů pouze pomocí dobových postupů, a to s použitím stoprocentně dobových materiálů (např. oděvy si šijí ručně a nepoužívají materiál s příměsí umělých látek), na akcích se mimo boj snaží o rekonstrukci dobového života do největších podrobností. Platí zde nejstriktnější pravidla.

Pořízení LH výbavy je velmi finančně nákladné a časově náročné, proto se LH věnuje pouze malé procento šermířů.

4.3. Normy, hodnoty a ctnosti v šermířské subkultuře

Subkulturu je možné vymezit pouze ve srovnání s dominantní kulturou, s jejími hodnotami, životním stylem, chováním. Jako každá subkultura má i šermířská společnost určité rysy, jimiž se odděluje od většinové společnosti, jimiž se vymyká její normě. Většinová společnost se tudíž může dívat na šermířskou subkulturu jako na divný svět a střetávat se zde s nepochopením. Přestože má šermířská subkultura určitá specifika, žije stále uvnitř kultury dominantní, s kterou je v neustálém kontaktu. Normy

a hodnoty se odlišují ve větší či menší míře od norem a hodnot uznávaných v kultuře většinové.

„Tím jak mluvíme, tváříme se, oblékáme a češeme, si tisíckrát za den dáváme najevo, že patříme k sobě, kdežto ti ostatní, co tak divně mluví, vypadají a tváří se, ti k nám přece samozřejmě nepatří“ (Sokol, Pinc, 2003, str. 123)

Šermířská subkultura se snaží divákovi zprostředkovat hodnoty a normy doby, které inscenuje, to se projevuje, zejména v chování, oblečení, společenských mravech aj. Při utváření hodnot, tak čerpá svou inspiraci v minulosti (jinak se budou chovat Římané, jinak např. Germáni, jinak se bude chovat rytíř, mnich, společnice apod.). Se šermířskou subkulturou si mnoho diváků spojuje hodnotový žebříček rytířů. Zde je nutno připomenout, že šermíř neznamená totéž co rytíř, neboť jsou v šermířské subkultuře i jiné role, rytířům a jejich nápodobou se věnuje jen několik z nich. Vzhledem k tomu, že většinu tvoří muži, jejichž hlavní náplní je boj, jsou zde oproti dnešní společnosti hodnoty poněkud rozdílné. Jednou ze základních ctností je „hrdinství“. Ctnosti, které se s hrdinstvím pojí, jsou mužství, síla, odvaha. Šermíři staví svou sílu oproti dnešní „změkčilosti“, tak popisuje i Vladislav Vančura v Markétě Lazarové.

Význam slova hrdinství můžeme ovšem chápat i jako člověka oplývajícího schopnostmi či záslužnými činy, jimiž se tento člověk povznáší nad ostatní lidi. Chápání tohoto slova může být často subjektivní, mnohohledové, to, co jeden považuje za hrdinství, může druhý odsuzovat a naopak, např. hrdina je pro určitou partu lidí ten, který vystupuje různými činy proti dnešní společnosti, sem patří i různé druhy výtržnictví, pro někoho je hrdinou ten, kdo se dobrým skutkem zasloužil o blaho národa apod. I u šermu se objevují takové příklady hrdinů – antihrdinů. Ať už se jedná o dobrého šermíře, řemeslníka, ale i velkého pijana, „Cyrana“, platí, že se tito jedinci svými schopnostmi a chováním od ostatních do značné míry vyčleňují. Jejich jména jsou známa a příběhy o nich se tradují po téměř celé šermířské společnosti. Jak jsme již řekli, chápání hrdinství je mnohdy subjektivní, často je dáno normou určitých kultur, subkultur. Proto vstoupí-li tento „hrdina“ do většinové kultury, nemusí a často se zde ani neseťká s úctou a obdivem, jež je mu dána v subkultuře, kde dané postavení získal.

S některými hodnotami (čest, bratrství) se přibližuje šermířská subkultura jiným subkulturám mládeže, např. skautům.

Člověk, kteří do této skupiny přijde, buď přijme normu skupiny a stane se její součástí, nebo v mnoha případech ze skupiny odejde. Aby se člověk v novém prostředí vyznal potřebuje se podle něčeho řídit, podle těch druhých. Citace: „*Když přijdeme do nové situace a neznámého prostředí, rozhlížíme se nenápadně okolo, co dělají ti ostatní, a děláme to podle nich*“, (Sokol; Pinc, 2003, str. 124) Pokud by normu nepřijal, skupina by jej s největší pravděpodobností nevzala za svého.

4.4. Mrav a morálka

Pro každou společnost je charakteristický její ustálený způsob chování, tzv. mrav. Společenský mrav se ve většině společností týká hlavně pěti tématických oblastí: „1. účesu, vlasů, vousů; 2. oblečení; 3. chování vůči jiným lidem, zejména starším; 5. vztahů mezi pohlavím.“ (Sokol, Pinc, 2003, str. 195)

4.4.1. Účes, vlasy, vousy

V šermířské společnosti je typické nošení dlouhých vlasů u mužů. Nošením dlouhých vlasů se většina šermířů zřejmě touží záměrně odlišovat od většinové společnosti, vybočovat z davu, je zde i zřejmá touha takto šokovat (odchylka od zvyku dokáže okolí pobouřit). Jsou určitým projevem nesouhlasu se zažitými normami společnosti, s její dobovou tradicí. Dlouhé vlasy jsou typické i pro jiné skupiny lidí, např. pro hippies. Myšlenka, že po celou dobu minulou, které se šermíři věnují, nosili lidé dlouhé vlasy a šermíři se tento fakt snaží napodobit, je do značné míry zavádějící a odpovídá spíše romantickému pohledu na svět. Záleží totiž na tom, jaké šermíř napodobuje období, neboť v každém z nich si móda vyžadovala jiné zvyklosti, jinou úpravu vlasů a jejich různou délku, dále v rámci daného období byly dlouhé vlasy vždy výsostí určitých sociálních vrstev. Vzhledem k tomu, že většina šermířů se orientuje na vícero období, je prakticky nemožné, aby si na různé druhy akcí upravovali svůj účes dle tehdejší normy.

4.4.2. Oblečení

Typického šermíře v jeho „civilním“ životě zasvěcený člověk většinou pozná již na první pohled. Většinou je oděn do metalového (oblečení tmavých barev) či retro oblečení. Ženy se od většinové společnosti také svým oblečením mnohdy vymykají,

často například nosí dlouhé rozšířené sukně, netradiční (většinou ručně zhotovené) druhy šperků.

Další obvyklý jev, který se u šermířů objevuje, je kombinování částí historických oděvů či doplňků s oděvem dnešní doby. A tak se často setkáme s tím, že si šermíř v běžném životě vkládá peníze do váčků, že za opaskem nosí koženou brašnu či zavěšenou dýku. Narušení této vazby mezi předměty a dobou, do které patří vyvolává v očích nezasvěceného jedince údiv.

Toto vše odlišuje šermíře od většinové společnosti, je to jeho volný projev svobody. Vycházím zde z mého pozorování a z rozhovorů členů šermířské komunity, proto zde mluvím o tzv. typickém šermíři. Je tedy samozřejmé, že tento popis neplatí pro každého, existuje i mnoho výjimek.

4.4.3. Chování

Šermíři drží při sobě, berou se za rodinu a dle toho se i k sobě chovají. Soudržnost je podpořena i tím, že šermířská subkultura není příliš rozsáhlá, skupiny historického šermu se tak znají většinou navzájem (platí, že více semknuti jsou lidé, dělající stejné období). Soudržnost společnosti podporuje celá řada jednání. Citace: „ *Eibl-Eibesfeld uvádí na prvním místě tělesné dotyky, hlazení, laskání*“ (Sokol, 2002, str.51). Tělesné dotyky, které jsou u šermu časté, ukazují na otevřenost členů vůči ostatním. Lidskou skupinu udržuje též pozdrav. „*Patří mezi přísně vymáhané povinnosti, jejichž zanedbání se vnímá jako výraz nepřátelství a může už vyvolat napětí, člověk, jenž pozdrav nepřijal, dává tak druhému najevo, že neuznává, že je členem společenství*“ (Sokol, 2002, str. 51). Pozdrav tedy dává najevo sounáležitost (dle způsobu provedení pozdravu můžeme rozpoznat, kdo patří k jaké skupině, např. u lidí poslouchajících metal zdvižení ukazováčku a malíčku, u Francouzů dvojitý polibek). Pro šermířskou společnost je typické, že se žena a muž políbí, muž s mužem se pozdraví stisknutím si ruky, žena s ženou se často též zdraví polibkem. Dále je charakteristické, že si všichni bez rozdílu věku a pohlaví tykají, dávají tak najevo, že k sobě patří a že jsou všichni na stejné úrovni.

4.4.4. Rozdělení rolí mezi mužem a ženou

Rozdělení rolí bylo již v nejstarších lidských společenstvích. Ženy se věnovaly zejména sběru rostlinné potravy, naproti tomu muži měli na starosti hlavně lov. Jak se toto projevuje v šermířské společnosti? Šermířská společnost je společností tolerantní, muži a ženy jsou si rovni, přesto platí, že pokud si na sebe vezmou kostýmy, začnou hrát role a ukazují obecenstvu dávné časy, rovnost se vytrácí, aby byla zachována historická podoba. Pak platí, že ženy se starají většinou o tábor, zatímco muži bojují v bitvách. (viz žena a šerm)

4.5. Žena v šermířské společnosti

Postavení žen v šermířské společnosti je do značné míry komplikované. Je to dáno již tím, že se šermířská subkultura snaží napodobit doby minulé, v nichž ženy zastávaly jiné role než dnes a v nichž ženy většinou nebojovaly. Z toho ovšem plyne několik problémů. Může žena bojovat v bitvě? Jaké úlohy, role jí jsou přiřazeny? Má s mužem dle dnešní normy rovnocenné postavení nebo naopak je mu podřízena, jak tomu v minulé době bývalo? Postupně se budeme snažit na následující otázky odpovědět.

Šermířská subkultura je převážně mužskou záležitostí, ženy zde tvoří menšinu. Tento fakt je zřejmě dán tím, že jednou z hlavních náplní šermířských aktivit je boj a násilí, jež některé ženy neláká, jiné, které by se boji chtěly věnovat a předvádět jej před diváky, musí počítat s mnohými omezeními.

Na různých diskuzních fórech historického šermu se často vedou debaty o tom, zda žena může či nemůže účinkovat (bojovat) v šermířských bitvách. Mnoho mužů zastává názor, že ženy v historii nešermovaly¹, že boj byl výhradně doménou mužů a že jím tudíž nepřísluší vystupovat v šermířských bitvách. Obecně se má za to, že žena je slabší pohlaví, není tudíž schopná dosáhnout v šermu takových výsledků jako muž. V této sekci je těžké vydobýt si rovnocenné postavení s mužskými bojovníky, i když již několik málo žen tohoto postavení dosáhlo. Pokud již je ženě dovoleno, aby se účastnila bitvy v mužské roli, musí splňovat několik povinností – musí vypadat jako muž, chovat se tak a přijímat i to, že se k ní ostatní v boji budou chovat jako k muži. Konají se i

---

¹ Samozřejmě i z minulosti známe ženy, které bojovaly. V porovnání s muži je jejich počet v zanedbatelné menšině.

bitvy a divadelní představení, jichž se ženy v minulosti opravdu účastnily (častá tematika např. gladiátorky aj.), tato tematika je ovšem do značné míry omezená.

Ženy v šermířské subkultuře proto zastávají zejména jiné role. První z nich je žena - hostitelka, která vaří a stará se o tábor, což vyplývá i z historie, kdy muži opustili svůj domov a bylo nutné, aby se někdo postaral o hospodářství. Další častou rolí jsou špitálnice, ženy, jež v bitvách nosí mužům vodu a „léčí je“, dále pak společnice, tanečnice aj. Ženy se také často věnují různým historickým řemeslným technikám, např. šití šatů, karetkování, keramice aj. Stává se, že žena žádnou z výše uvedených rolí nevykonává, je jen „ozdobu“ v krásných šatech procházející se po táboře.

Mnohdy ženy do šermířské subkultury vstupují jen jako přítelkyně svých partnerů, stálých členů skupin historického šermu. Po rozpadu vztahu ženy často danou společnost opouští či přechází do jiné skupiny. (Volně přejato z: Moravcová, 2003, str. 80)

Tak v šermířské společnosti zastává žena povětšinou submisivní roli, známou nám z historie, i když to neznamena, že by se k ní muži chovali hrubě, neboť vědí, kde jsou hranice hry, a tudíž i to, co si v rámci hry mohou dovolit.

4.6. Šermířský slang

Různé společnosti lidí jsou charakterizovány nejen svým vzhledem, ale i svým vyjadřováním. Dle toho, jak jednotlivé skupiny mluví, jaké výrazy používají, můžeme určit, o jakou skupinu se jedná.

Známe nějaká slangová slova i z šermířské subkultury?

Pro zajímavost uvádím na tomto místě stručný slovník šermířských výrazů.

Bublina – moderní stan typu iglú

Kolejnice – nekvalitní meč velké váhy (viz též **traverza**)

Keckař – člověk v oděvu dobově neodpovídajícím, kostým nevychází z historických předloh, odvozeno od domácí obuvi „kecek“, jimiž nahrazuje historickou obuv

Plechovka – člověk oděný v plnoplátové zbroji

Honosák – honosný, bohatě zdobený kostým

Xena – žena bojující na bitvišti nejčastěji v koženém fantasy kostýmu odvážného střihu nepřipomínající žádné historické období. Název odvozen od televizního seriálu Xena, princezna bojovnice

Highlander – člověk odmítající na bitvišti padnout přes značné množství zásahů, jež by v reálném světě nepřežil; název odvozen dle filmu Highlander o nesmrtelných bojovnicích

Třicítka – období třicetileté války

Cinknout si – zašermovat si

4.7. Průnik šermířské subkultury s jinými

Šermířská subkultura se prolíná s jinými subkulturami, s nimiž může mít některé styčné body a jinými se naopak od nich odlišovat. Těmito body může být jak vnější stránka, např. vzhled, tak i způsob organizace či způsob života, může mít společné či naopak rozdílné hodnoty a cíle, témata (např. téma identity, násilí).

Touhou po boji, znalostí ve zbraních a soutěžením je podobná skupinám, které dělají např. military airsoft.

Mnoho šermířů je též součástí subkultury metalové. Proč tomu tak je? Mají šermíři podobný životní styl? Vyznávají stejné hodnoty? Důvod, proč se mnoho šermířů objevuje v této subkultuře, může být i ten, že mnoho textů metalových písní vypráví o dávné době, o šermu, mýtech, hrdinech. Metalová hudba se v současné době dělí do mnoha proudů a odnoží (s šermířskou subkulturou nejvíce souvisí pagan a viking metal, druh metalu odkazující svými písněmi s epickým příběhem k dávným dobám, k mýtům). Některé kapely si na sebe oblékají části historických kostýmů. Pro lidi poslouchající metal je typické černé oblečení, dlouhé vlasy, často se též objevují historické prvky kombinované s moderním oblečením (např. nošení symbolických přívěšků, torkézů apod.). Touto kombinací „starého“ a „nového“ se prolínají s šermířskou subkulturou.

Svou touhou po úniku do přírody se pak přibližují trampingu (tak jako trampové i šermíři často přebývají venku v nepříliš pohodlných podmínkách, večery též často tráví u ohně hraním na kytaru a zpíváním písní). Svými hodnotami se přibližují skautu (čest,

bratrství, věrnost, aj.), stejně tak se jim přibližují táborovým životem, podobná je i vnitřní struktura (rozdělení do několika skupin se svými vedoucími a s pravidly, jež jsou pro všechny povinná).

4.8. Šermíř a vztah k ostatním složkám kultury

Ten, kdo se již rozhodne a začne se věnovat historickému šermu a s ním souvisejícím dobovým životem, začne studovat související zdroje. V případě malířství a sochařství jde především o nalézání informací o oděvech, obuvi, pokrývkách hlavy, účesech a vousech. V případě literatury jde o příběhy ze života šermířů, ale i o literaturu popisující morálku, způsob života a hierarchii uznávaných hodnot. Studium postupů a technologií uměleckého řemesla získává nezbytné poznatky k výrobě replik.

4.8.1. Šerm a řemeslo

Šerm a řemeslo k sobě neodmyslitelně patří. Nejen, že se v šermířské společnosti vyskytuje řada profesionálů, kteří se řemeslem živí i ve skutečném životě, ale je zde obvyklé, že téměř každý, kdo se v této společnosti vyskytuje, část řemesla ovládá (muži si vyrábí zejména zbraně, pracují s kůží, pro ženy je typická výroba z proutí, výroba šperků a kostýmů). Důvod, proč tomu tak je, může být ten, že předměty s historickou tematikou v dnešních moderních obchodech téměř nenajdeme, musíme se tudíž tyto předměty naučit sami vyrábět. V dnešní době již existuje několik internetových obchodů nabízejících výrobu dobových předmětů, pořádají se i šermířské burzy, cena vyrobeného zboží je ovšem poměrně vysoká, proto se vyplatí se jednodušší věci naučit vyrábět sám. Řada šermířských skupin se mimo boje věnuje výrobě řemeslných výrobků, jejichž postup výroby předvádí divákům v průběhu akcí.

V šermířské subkultuře se setkáváme zejména s platněři, mečíři, zbrojíři, s švadlenami, sedláři, šperkaři, barvíři, košíkáři, řezbáři, voskáři. Některá řemesla se zde objevují častěji, jiná méně či skoro vůbec (např. barvíři, vyrábění ze slámy).

Svou ukázkou řemesel a výrobou řemeslných výrobků a jejich prodejem šermířská subkultura přispívá k zachování a udržení původních řemesel v povědomí lidí, k jejich znovuožití v dnešní přetechnizované velkovýrobní době, poučuje diváky a ukazuje jim, jak vypadal život tehdejší doby.

4.8.2. Historická paměť

K zachování informací o minulosti slouží: archivy s původními písemnými prameny, muzea se svými sbírkami, dochované stavby a jejich archeologické zbytky = vykopávky, případně repliky těchto staveb (vzorový příklad - replika čtyř carských sídel v okolí Petrohradu – tak zvané prýgorodky), historické sbírky většinou umístěné jako trvalé expozice v historických objektech = například sbírky nábytku, skla a keramiky, nádobí, uměleckých předmětů a textilií umístěné v objektech zámků, hradů aj., soukromé sbírky sběratelů historických tisků a předmětů, skanzeny. Do této skupiny také patří uchovávání starých technologií a výrobních postupů. Některé technologie a výrobní postupy se do dnešní doby nezachovaly, a tak nevíme jakou technologií byly některé předměty vyrobeny.

A právě k zachování starých výrobních postupů a technologií slouží provozování uměleckých řemesel a v širším smyslu historických řemesel. V praxi se tyto znalosti uplatňují především v oblasti restaurátorství. A šermířská subkultura, jejíž součástí je studium a provozování některých historických řemesel, se tímto způsobem stala jednou ze součástí zachování historických výrobních postupů a technologií.

5. HRA A NÁPODOBA

5.1. Hra

Nejen děti, ale i dospělí si rádi hrají. K velice oblíbeným hrám patří tzv. „hra na něco“, kdy člověk záměrně mění svou identitu, např. hra na doktora, hra na princeznu. A není šerm taky jen hra na něco? Hra na bojovníky, kupce, rytíře? Člověk zde vstupuje do fiktivního světa a vytváří zde fiktivní postavy. Je to způsob divadelní hry se všemi rekvizitami a převleky, kde každý člověk hraje svou roli. Jediný rozdíl oproti divadlu je ten, že se zde lidé neučí nazpaměť texty. Můžeme zde mluvit o tzv. improvizovaném divadlu. Jako každá hra, má i šerm svá pravidla. Pro to, aby hra nebyla pokažena a uspokojovala všechny její účastníky, musí si být všichni hráči vědomi jejích pravidel a dodržovat je, jinak hrozí odstoupení či vyloučení ze hry. Tak jako ve skutečném světě i hru hrajeme s plným nasazením, prožíváme ji tak, jako by se jednalo o skutečnost. A proto vám každý šermíř neřekne, že si hraje na vojáčka, ale že si zde žije svůj život. Denis Diderot naopak píše, že, cituji: „*Herec, který svou roli nepředstírá, ale prožívá, je herec*“.(Šafařík, 2008, s.10) V případě šermu můžeme říci, že je důležité, aby herec hrál svou roli přesvědčivě, avšak byl si vědom toho, že se jedná jen o hru.

Ovšem mezi skutečným a tímto fiktivním světem je velký rozdíl. Musím si uvědomit hranice hry. Někde hra začíná a někde končí. Jistě si na šermíře nebudu hrát při jízdě metrem, nevytasím meč uprostřed pracovního jednání. Mohu si hrát na dvorní dámu dvora Karla IV., udatného bojovníka, křižáka, ovšem vím, že až hra skončí, dohraji, budu zase tím, čím jsem byla. Když ve hře hraji vůdce, neznamená to, že když vstoupím do skutečného světa, bude mi dovoleno okolním lidem poroučet tak, jako na bitevním poli. Jsem-li v bitvě, bojuji, „zabívám“ své soupeře, snažím se vyhrát. Ale celou tu dobu si uvědomuji, že se jedná jen o hru, že si nemohu dovolit probodnout člověka přede mnou nebo znásilnit ženu. Platí zde i pravidla boje v bitvě, určitá omezení, například nebodat, po zásahu zkontrolovat protivníka, zda není doopravdy zraněn, zběsilost a brutalita se jen předstírá, před bitvou je zakázán pít alkohol, apod. Je zřejmé, že ve skutečném světě, pokud jde o život, taková pravidla neexistují. Někdo pvšem může být do hry vtažený takovým způsobem, že přestane vnímat realitu, normalitu. „*Diderot připojuje drastický příklad z Plutarcha, kde se vypráví o herci, jenž se vžil do své role mstitele tak opravdově, že svého spoluherce zabil. „To byl blázen,*“ dodává

Diderot.“(Šafařík,2008 s.10). Historický šermíř si tedy musí uvědomit hranice hry, může z hry vystoupit a zároveň do ní opět vstoupit, je to obousměrný vztah.

I boj je tedy zde svým způsobem hra – hra, kde jeden hráč začíná a druhý odpovídá, v němž každý hráč má svůj plán a strategii. Hráč si zde záměrně vybírá protihráče dle svých zkušeností tak, aby si dobře“ zahrál“. Šerm je nejen individuální, ale i kolektivní hrou, kde se hráči učí vzájemně spolupracovat (např. při dobývání). Důležité je ve hře nejen zvítězit ale i důstojně zemřít.

Hra se snaží v mnohém přehrávat a napodobovat reálný život, což je velice typické pro šermířskou subkulturu. Do hry vstupují jednak hráči (lidé zastupující zde určitou roli – např. bojovník, řemeslník, kurtizána), jednak se zde objevují i vnější pozorovatelé, kteří se pomocí hráčů dostávají do jiného světa a zapomínají na svět vlastní, stávají se součástí hry. (? Dovoluji si tvrdit, že zapojováním vnějších pozorovatelů do hry, inscenací události probíhající v čase se přibližuje šermířský svět umění akce, happeningu.

„Každá hra je striktně omezena, v prostoru i čase, a to zpravidla už předem. Tento vymezený prostor a čas je nějak oddělen od ostatního světa.“ (Sokol, 2002, str. 82)

V případě šermířů takovým prostorem bývají prostory hradů a zámků, bitevní pole, různé městské části vyhrazené pro šermířská představení, průvody. Reálný svět se tedy může stát pro chvíli světem jiným, stává se součástí hry.

Citace: *„Tak se tedy hra vyděluje z ostatního světa a staví se proti němu jako zrcadlo. Hra se od života liší. Platí zde jiná pravidla. Závazky a povinnosti ze světa hry neplatí mimo něj a naopak. Postavení a privilegia jsou nepřenositelná: ta herní neznamenaají nic v“ životě“ a ta „skutečná“ zase ve hře. Za to, co uděláš v rámci hry a podle jejích pravidel, tě nebude někdo volat k odpovědnosti. Ať ve hře zbohatneš nebo zchudneš, nebude to mít trvalejší následky.“* (Sokol, 2002. Str. 82)

5.2. Nápodoba

Šermíř se snaží napodobit tehdejší život, neznamená to ovšem, že bude striktně dodržovat vše, co se v tehdejší době dělo, snad již proto, že to ani neví, snad také proto, že se jedná jen o hru, o nápodobu tehdejšího života. V táborech tudíž nemluvíme latinsky, jídlo nelovíme v lesích apod. *„Napodobováním se vytváří lidská společnost.*

Viděli jsme jiné lidi jak se chovají a odkoukali jsme to od nich. Je to stejné jako jsme se naučili mateřskou řeč, tak jsme se také naučili mateřskému chování, které budeme pokládat za samozřejmou normu.“ (Sokol, 2002, str. 139) Proto je pro okolní lidi šermířský svět divný, lidé zde napodobují jiné chování než to, na které jsou zvyklí. Ať chceme nebo ne, jsme odkázáni a hluboce svázáni s naším reálným světem, ve kterém jsme se narodili, jehož normu jsme přebrali. Můžeme si vytvořit normu vlastní, ale vždy tato naše norma bude vně normy prostředí, v němž žijeme. Tuto musíme dodržovat. Šerm je jen hra, hra na rytíře a krásné slečny, hra, která se snaží napodobit tehdejší život. Je to fiktivní svět

5.3. Role

Uvedli jsme si, že šerm je hra, v níž každý z nás zastává určitou roli. Co to je role? Jak se projevuje? Člověk zaujímá vůči okolním osobám určitou roli, tuto roli okolní lidé vnímají zvnějšku. Svět je postaven na sociálních rolích. Každý z nás za svého života vystoupil již v několika rolích, v roli žáka, roli manžele či manželky, podřízeného či nadřízeného. Role se v životě střídají. Zároveň člověk může vystupovat v několika rolích najednou – v roli manžele, otce, dědečka, nadřízeného, kamaráda apod.

Role pak zastupuje člověka zvnějšku, je to jeho vnější svět, který se nemusí a často neshoduje s jeho vnitřním světem (kdyby herec zastával svou roli i mimo jeviště, působilo by to jistě divně). Stejně tak by působilo nevhodně, když by šermíř zastával svou roli v reálném životě.

V některých rolích musí člověk nastavovat masku, tam, kde se člověk cítí doma, masku sundává a tělesní.

Vstupuji-li do šermířské společnosti, vytvářím si svou novou fiktivní roli, které přizpůsobuji své chování, oděv, celkovou výbavu. Při výběru postavy mám široký výběr (mnohdy ovšem omezen finančními náklady, pro vytvoření postavy z vyšších vrstev.)

„Celkově bychom měli spět k hraní rolí, tedy jsem-li žoldnér, chovám se podle toho, chci-li být rytíř, tak tomu také musím přizpůsobit své chování. Je zvláštní, když se vyvoněný rytíř obléká sám, neumí se dvorně chovat k dámě. To je lepší představitel těžkooděného žoldnéře. Hraní rolí nám nebrání si akci pořádně užít, spíše naopak, ve

středověku se pilo, jedlo a bavilo dosti hojným a bohatým způsobem a umožní nám to prožít si kousek historie, který sami vytvoříme.“¹

5.3.1. Kostým

Jestliže roli člověka vnímáme zvnějšku, je důležité, aby člověk, jež roli zastává, měl i určité kulisy, jež nám o jeho roli napovídají, přibližují nám ji. Roli člověka, např. jeho vznešené postavení (u králů, soudců) charakterizuje i jeho oblečení. Proto i v šermířské subkultuře, jež se snaží o napodobení historických období, platí, že pokud chci zastávat určitou roli, musím jí přizpůsobit svůj oděv a vybavení.

Při tvorbě postavy proto postupuji takto: nejprve si zvolím svou roli, kterou chci v šermířské společnosti zastávat (viz výše) a tomu přizpůsobím svůj postup při tvorbě kostýmů (výběr určitých látek, barev, střihu apod.), zároveň se soustředím na to, aby všechny části kostýmu byly ze stejného historického období. S kostýmem musím počítat jako s celkem, pokud chci nosit například vznešený oděv, musím jej celkově upravit, počítat tedy i s výšivkami, ozdobami, kladením nití, perel apod.

Citace: „Např.: Pokud chci dělat zbrojnoše z první poloviny 15. století, zkusím si najít nějaké vyobrazení a začnu stavět podle toho. Pořídím si adekvátní zbraň – meč či tesák s pěstním štítkem jako poboční a dlouhou dřevcovou nebo střelnou jako hlavní. Zvolím adekvátní přilbu – klobouk, šlap nebo šalír s pevným hledím, zbroj nebude obsahovat velká jezdecká ramena apod. naopak budu mít kvalitní prošívanici, jednoduché pěší kyrysy či kroužkovou košili a barvy oděvu budou spíše střízlivé a střih praktický.“²

*„Celkový vzhled postav by měl být sjednocený a sladěný vzhledem k dataci, společenskému zařazení, místu a situaci postavy, kterou má představovat.“*³ Při tvorbě kostýmu musím brát v úvahu též symboliku a dostupnost barev v minulé době, klást důraz při výběru tkanin. Barva oděvu nebyla totiž, jak je tomu dnes, otázkou náhodného

---

¹ ČESKÁ KOROUHEV: Výstrojní a kostýmové podmínky pro rok 2009. In[online]. 2009 [cit. 2011-22-12]. Dostupné z WWW :<http://www.ceskakorouhev.cz/dokumenty/VKP09.pdf>

² ČESKÁ KOROUHEV: Výstrojní a kostýmové podmínky pro rok 2009. In[online]. 2009 [cit. 2011-22-12]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskakorouhev.cz/dokumenty/VKP09.pdf>

³ ČESKÁ KOROUHEV: Výstrojní a kostýmové podmínky pro rok 2009. In[online]. 2009 [cit. 2011-22-12]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskakorouhev.cz/dokumenty/VKP09.pdf>

výběru, byla ovlivněna jednak dostupností přírodních barviv (živočišných i rostlinných), jednak podléhala módním vlivům. Určité barvy tak mohly nosit jen některé skupiny obyvatelstva. Pro rytíře bylo například typické, že se odívali do barev dámy svého srdce.

I přes tuto snahu o vyvarování se nedobových prvků se i dnes mnohdy setkáváme s různými nešvary, např. kanady ovázané kůží, použití nedobových látek (časté je například použití bavlněných tkanin a umělých saténů v gotickém období, přestože v této době tato látka neexistovala). V dnešní době je tendence se těmito nešvarům vyvarovat a pozvednout úroveň šermířských akcí a historických rekonstrukcí.

Častou pří, jež se vede mezi šermíři, je problematika šití kostýmů. Zde se tábor rozděluje na dva póly, na ty, jež zastávají, že by se kostýmy měly výhradně šít v ruce, a na ty, jež šijí kostýmy na stroji. V současné době jsou akceptovány i šaty šité na stroji, i když šatů šitých v ruce neustále přibývá. Další pří je, zda používat u obuvi gumové podrážky a vnější švy či ne (i toto je na většině akcích akceptováno zejména z důvodu zdravotního). Obecně se má vzato, že nedobové prvky jsou tolerovány tam, kde nehrozí jejich prozrazení, nebo tam, kde by mohly způsobit zdravotní rizika.

Při tvorbě kostýmu a vybavení je tudíž potřeba se nejprve naučit myslet v souvislostech, zjistit si, jaké věci se k sobě vztahují, jaké ne, jaké by se v dané době mohly vyskytovat, jaké v té době neexistovaly.

5.4. Táborový život

Vzhledem k tomu, že si šermíři chtějí hrát na historii, musí tomu přizpůsobit nejen svůj oděv, ale i tzv. táborový život. Táborovým životem míníme místo, v němž si hrajeme na historii, kde bydlíme, hrajeme své role, je to naše místo, něco jako pódium v divadle se svými kulisami. Obecně se táborový život dělí na život dobový a nedobový, v dobovém táboře se pak musí dodržovat striktní pravidla a podmínky, přičemž platí, že kdokoliv přijde z nedobového tábora do dobového, musí tyto podmínky dodržovat též. V dobovém táboře se používají jen dobové věci (je zde zakázáno používat výtvarky moderní civilizace), věci nedobové musí být skryty.

Níže uvádím pro zajímavost dobové podmínky na akci Libušín pro rok 2009, které se týkají právě dobového tábora.

„1. Používáme jen dobové nádoby, příbory, nábytek, stany a pytle na věci a předměty. To se týká i vybavení stanu, přikrývek a vybavení na spaní – pokud je cokoliv nedobové musí to být po dobu provozu tábora bezpečně zakryté či zabalené aby se to ani náhodou neodhalilo (tolerovány jsou nerezové korbele)

2. Obzvláště zakázáno je viditelné používání petlahví a igelitu či jiných plastů.

3. Totéž platí o používání mobilních telefonů, nedobového náradí a předmětů (lampový olej máme ve džbánech či lahvích, chemopren se neválí u stanu a pod...)

4. V dobovém táboře nekouříme – chodíme na určené skryté místo

5. Ti co nemají dobový stan a nocují v nedobovém táboře musí při pobytu v prostoru dobového tábora tyto podmínky dodržovat také.“¹

V dobovém táboře se snažíme co nejvíce se přiblížit dané době, přizpůsobujeme tomu jak oděv, tak předměty a činnosti s nimi spojené (například při vaření bychom si měli uvědomit, které potraviny byly v dané době přístupné - je nesmyslné například v táboře z 13.století si vařit brambory a pojídat rajčata, když obě dvě potraviny byly přivezeny do Evropy až v době po objevení Ameriky).

Přestože se mnoho šermířů snaží o to co nejrealističtěji napodobit tehdejší život, musí si být vědomi toho, že tak nejde udělat zcela do důsledků (například jídlo, které si na akci přivezeme, bude s největší pravděpodobností koupeno v supermarketu, nebude vypěstováno, nepoužijí dobový záchod apod.) A tak se šermířský svět vyskytuje vně světa běžného a je na něm do určité míry závislý. Šermíř si tak musí uvědomit, že dobový tábor je jen nápodobou tehdejšího světa, jen vytvořenou iluzí a že dodržet tehdejší kodex nelze do důsledků.

---

¹ ČESKÁ KOROUHEV: Výstrojní a kostýmové podmínky pro rok 2009. In[online]. 2009 [cit. 2011-22-12]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskakorouhev.cz/dokumenty/VKP09.pdf>

5.5. Svět šermíře

Tak jako jiní lidé i šermíř vystupuje v několika světech, přičemž si musí uvědomovat jejich hranice, při vstupu do nich si zároveň přizpůsobuje své chování, svou vizáž. Vyskytuje se tak v běžném reálném světě, kde žije se svými spoluobčany, v tomto světě se nejméně projevuje jeho zájem, dále si vytváří s podobně založenými lidmi svůj virtuální svět se svými pravidly, zvyklostmi. Ale i šermířský svět se nadále člení, je určitou divadelní scénou, místem, kde se odehrává divadelní hra se svými herci, kulisami, ale má též i své zákulisí, kam oko diváka nevidí. Šermířský svět umožňuje šermíři změnit svou identitu, kterou má ve skutečném světě, může se zde stát tím, co mu v normálním životě není dovoleno, seberealizovat se zde. Mnoho šermířů říká, že žije dvojí život, ten civilní a ten šermířský. Někdy dochází i k přesahům mezi šermířským a běžným životem, například někteří šermíři se živí výhradně šermem, řemeslnou tvorbou či výukou šermu.

5.5.1. Iluze a skutečnost

Ze všeho, co jsme si v kapitole o hře uvedli vyplývá, že prostředí, které si šermíři vytváří, je prostředím iluzivním, divadelním jevištěm, nápodobou reálného světa. Šermíř záměrně vyvolává iluzi, která v divákovi interního světa vyvolává pocit opravdovosti. Sám šermíř si ovšem v dané chvíli může připadat, že šermířský svět je skutečný. Ovšem, kde končí iluze a kde začíná skutečnost? Můžeme říci, že svět je skutečný nebo iluzivní? Budeme-li vycházet z toho, že skutečné je to, na co si můžeme tzv. sáhnout, vidět nebo slyšet, můžeme říci, že šermířský svět je v dané situaci skutečný. Je to skutečný svět, je tady a teď, zde a nyní, v určitém prostoru a čase, jen se snaží vyvolat iluzi světa minulého. Divák tak vnímá tento svět, je si vědom toho, že to, co se zde děje, je jen hrou, že se neoctl ve středověku, avšak je si vědom i toho, že to, co se právě teď odehrává, je skutečné.

A tak se náš svět, v němž běžně žijeme, příliš neodlišuje od toho šermířského, je jen velkou divadelní scénou se svými účinkujícími s mnoha rolemi, kde všichni jsme herci a kde všichni jsme pozorovatelé všech.

6. Vztah s většinovou částí společnosti, úloha vzdělávací a osvětová

Jak se dívá člen většinové společnosti na šermířskou subkulturu? Co ho na ní vábí nebo naopak odpuzuje? Jak nahlíží na šermíře? Můžeme říci, že šermířská subkultura je pro většinovou společnost divným světem? Proč je pro okolní lidi šerm převážně atrakcí, z jakého důvodu je láká? Je to touha po získání znalostí nebo touha vidět něco jiného, odlišného od toho, na co jsou zvyklí?

Člen většinové společnosti může v rámci svého stanoviska, které k šermířství zaujímá, vystupovat jako: člen většinové části společnosti coby kritik jinakosti, člen většinové části společnosti coby pasivní divák, který se pouze přišel pobavit, nebo člen většinové části společnosti coby aktivní účastník, který si přišel zábavnou formou rozšířit své vědomosti - vzdělávací role aktivit subkultury šermířů.

6.1. Člen většinové společnosti coby pasivní divák, který se pouze přišel pobavit

Většinová společnost se se šermíři setkává většinou pouze na akcích, hradech, zámcích, festivalech, bitvách. Prvotním důvodem, proč tato místa s šermířskými akcemi navštěvují, je zábava, touha se odreagovat, nahlédnout do jiného světa. Společnost toto vše vnímá jako atrakci.

6.2. Člen většinové společnosti coby aktivní účastník, který si přišel zábavnou formou rozšířit své vědomosti – vzdělávací role aktivit subkultury šermířů

Druhotným zájmem je pak touha získat nové znalosti o historii. Historie takto podaná je pro ně též zábavou, je zajímavější se přiučit historii touto formou. Šermíři účastníky seznamují s tehdejšími životem, často jsou šermířské akce provázeny přednáškami na jednotlivá historická témata (nejčastěji o výstroji, technikách boje, ošacení apod. z důvodu možnosti ukázat repliky divákům). Living history (Oživlá historie) je pro mnohé lákavější, než se nazpaměť ve škole učit v dějepise holá fakta, ve škole žáky navíc učitele většinou neseznámí s tím, jak vypadal život obyčejného člověka, co se v dané době nosilo, jedlo, jak se vyráběly různé výrobky. Na akcích mají účastníci mnohokrát i možnost si vyrobit mnoho různých předmětů, seznámit se s historickými

řemeslnými technikami, Tím, že se divák dotkne formy, uvidí dobový život, ochutná dobové jídlo, sám se octne v historii, tento obraz se mu pak vštěpí do mysli. Skrze vlastní prožitky vzniká pak hlubší citová vazba, uvědomění si vlastní minulost, ale i vztahu mezi dobou dnešní a dobou minulou, neboť bez minulosti by nebylo přítomnosti. V tomto případě shledávám klady šermířské subkultury.

6.3. Člen většinové společnosti coby kritik jinakosti

Poté, co se člověk narodí, začne přebírat normu a hodnoty kultury, ve které žije. S tím, jak roste, nabírá zkušenosti a znalosti, začne si uvědomovat vztahy mezi jednotlivými věcmi, ale i mezi věcmi a prostředím. Učením se, pozorováním světa, četbou knih, převyprávěním příběhů, sledováním filmů si tak v sobě utváří několik obrazů a představ, jež mají svá daná místa, a tak ví, že například mořská víla žije v moři a ne v českém rybníce, že šermíř se hodí více do minulosti než do doby dnešní. Uvědomuje si vztah bytosti, věci k danému prostředí. Vyvázaní věci z její pevné vazby s věcmi okolními či s prostředím, do kterého patří, a dáním do nových vztahů způsobí určitý nesoulad. Ten pak může v mysli vnějších pozorovatelů vyvolat pocity různého charakteru, libost, nelibost, úsměv, údiv. Je to jeden z možných důvodů, proč se lidé dívají na šermíře, jedou-li například v metru s mečem, jako na divné osoby. Tento nesoulad na nás působí, upozorňuje na sebe. Ovšem uvidíme-li tohoto člověka například na hradě, již se propast mezi objektem a prostředím zmenšuje či zde plně mizí a divnost se vytrácí. Je to dáno tím, že šermíře máme s těmito místy v naší mysli spojené. A tak se stane, že to, co v jednom prostředí bylo divné, v druhém být nemusí.

Člen většinové společnosti vstupuje tak na šermířských akcích do „divného světa“, ocitá se na divadelním jevišti, stává se pozorovatelem tohoto světa, může se stát po chvíli i jeho součástí. Ocitá se v iluzi. Při porovnání sebe s okolními účinkujícími může nalézat různé kontrasty. Vzhledem k tomu, že sám je v dané chvíli oproti šermířům v menšině, může si připadat v dané chvíli „divný“ on sám, nehodící se svým vzhledem do tohoto prostředí.

B. PEDAGOGICKÁ ČÁST

1. Divný svět

Divný svět nám poskytuje mnoho námětů pro výtvarnou činnost, můžeme se zabývat vnitřním světem člověka, konfrontovat svět vnitřní a vnější, z reálného světa záměrně tvořit svět divný. Jedním z mnohých řešení je uvědomění si normy společnosti a tvořit odchylky od ní, které budou v naší mysli vyvolávat určitá pnutí, může se například jednat o vytrhávání věcí z jejich běžného prostředí. Každý z nás má svůj vnitřní svět, své místo ve světě. Přestože jsme všichni lidi, vzájemně se od sebe lišíme, proto cíle některých výtvarných námětů by měly spět k uvědomění si vlastní jedinečnosti, k poznání sebe i druhého, k toleranci světa mého, ale i světů ostatních lidí, k hledání aktivního vztahu ke světu.

1.1. Námět první

Výtvarný námět: Kdo jsem?

Výchovný a vzdělávací záměr: uvědomění si vlastní jedinečnosti, poznat sebe i druhé

Technika: kresba

Motivace:

a) Verbální – všichni žijeme na jedné planetě – Zemi. Přestože jsme na jednom „světě“, vystupujeme zde se svými vnitřními světy. Náš vnitřní svět je formován ovšem světem vnějším. Od svého narození začínáme poznávat vnější svět, nejprve jej tvoří jen věci okolo nás, mamincin prs, hračky, můj pokojíček. Tím, jak rosteme, začíná se náš svět rozšiřovat. Ze světa pokoje se stává svět města, svět naší země. Uvědomujeme si tyto „světy“, i to, že žádný svět není stejný jako ten druhý. Co pro mě znamená můj svět? Jak se liší od ostatních?

Formulace úkolu: kresba na papír o velikosti A4 či A3 na téma „můj svět“

Reflexe: Následně vzatí obrázků a uložení na jedno místo, hledání shod a rozdílů v našich světech – uvědomění si, že přestože máme každý svůj svět, který se může zdát ostatním divný, všichni žijeme na stejné planetě, vzájemně se naše světy ovlivňují.

1.2. Námět druhý

Výtvarný námět: Svět jako místo, v němž jsou věci v určitém vztahu

Výchovný a vzdělávací záměr: vnímání tvaru v prostoru, orientace v prostoru, pozorování věcí kolem nás, vnímání tvaru předmětů, jejich barevnosti a působení na vnímání člověka, vytváření kontrastů

Technika: instalace, objektová tvorba, společná tvorba zátiší z předem donesených předmětů

Motivace:

a1) verbální: Věci, setkáváme se s nimi každý den, každou hodinu, minutu. Jsou všude kolem nás, součástí našeho života. Mnohdy si ani neuvědomujeme, jak jsou pro nás důležité, potřebné. Bereme je již jako samozřejmost, a tak pro nás postupem času ztrácí své kouzlo. Věci kolem nás nevnímáme odděleně, ale současně s danou věcí si uvědomujeme i prostředí do kterého patří a vztah k věcem okolním. Je to dáno naší zkušeností se světem. Zkusíme se proto na věci podívat z jiného úhlu. Staneme se dětmi a začneme znovu objevovat svět. Jaké by to bylo, kdybychom vytrhli věci z jejich běžných funkcí a míst, v nichž se vyskytují, a dali je do nového prostředí a do nových vztahů? Vnímali bychom je stejně jako dříve? Působily by v novém prostředí divně, nečekaně?

a2) ukázka: Pozastavení se nad díly Kurta Schwitterse, nad Duchampovými hotovými objekty, poučení se o moderním uměleckém směru neodadaismu a o jeho představitelích (např.: Robert Rauschenberg, Jasper Johns, Jean Tinguely, Francis Picabia)

Obr.č.3: MARCEL DUCHAMP^{1, 2}

Obr.č.4: JEAN TINGUELY: Baluba č.3, 1959³

Výtvarný problém: Jak na nás působí předměty kolem nás? Vnímáme je ještě při našich každodenních činnostech? Dokážeme se nad nimi zastavit a užasnout nad jejich tvary, barevností, funkčností? Jak by tyto předměty působily, když bychom je přenesly z míst, v nichž se běžně vyskytují do zcela nového prostředí? Vnímali bychom je stejně? Ano, ne a proč? Působily by na nás divně?

Formulace úkolu: Z domova si přineste předmět, který Vás jakýmkoliv způsobem zaujme, uvědomte si, k čemu se předmět používá, v jakém prostředí se objevuje, napište si, čím je pro Vás předmět zajímavý. Následně vložte předmět do nového místa, prostoru. Předmět se tak dostává do nových vztahů. Záměrně tvořte kontrasty s Vámi doneseným předmětem a předměty okolními. Sledujte, jak se předměty dostávají do nových vztahů. Napište si na papír, jak na vás nyní působí Váš předmět. Ztratil své kouzlo? Působí v daném prostoru divně, neobvykle? Pokud ano, tak proč? O své poznatky se podělte se svými spolužáky.

Obměna 1: Vytvořte z předem přinesených věcí (alespoň 3 různé věci, jež budete moci na hodině poničit) objekt a to tak, že tyto věci k sobě jakýmkoliv způsobem spojíte (způsob spojení věcí záleží na vašem rozhodnutí, na vaší volbě).

¹ <http://www.askart.com/AskART/photos/PHL5132002/6.jpg>

² <http://www.writedesigonline.com/history-culture/WD-A2Z/duchamp.jpg>

³ <http://academics.smcvt.edu/gblasdel/art/J.Tinguely,%20Baluba%20III.jpg>

Obměna 2: Vytvoření společné assembláže z předem přinesených předmětů každodenní potřeby (např.: víčka od láhví, kapesníky, sirky, plastové láhve, štětce, papíry aj.), jež si žáci do hodiny přinesou.

HODNOCENÍ: Jak na nás působí předmět v novém prostředí? Jak na nás působil dříve a nyní? Proč?

1.3. Námět třetí

Výtvarný námět: Jak mě vidíš ty, jak se vidím já?

Výchovný a vzdělávací záměr: sebezpoznání zprostředkované výtvarnou akcí, uvědomění si rozdílů, norem společnosti, svého místa ve světě, sledování světa okolo nás

Použité techniky: umění akce

Motivace:

a) **verbální** – Norma společnosti, ve které žijeme, je „zakořeněná“ v každém v nás, mnohdy si ji ani neuvědomujeme. Avšak ve chvíli, kdy potkáme člověka, věc, jev, který se od dané normy vymyká, uvědomíme si rozdíly. Může se jednat například o člověka z jiné subkultury, o někoho „divně“ oblečeného, „divně“ se chovajícího a o jiné jevy. Odchylka od normy v pozorovateli vyvolá určitý pocit, vnitřní pnutí.

Výtvarný problém: Jak na nás působí věci kolem nás? Jak je vnímáme?

Formulace úkolu: Vytvořte skupinovou výtvarnou akci, kdy se záměrně budete odchylovat od norem, sledujte reakce okolních lidí. Může se jednat například o náhlé znehybnění větší skupiny lidí, vytvoření si neobvyklého oděvu a procházení se po městě (v rámci šermířské subkultury například vytvoření historického oděvu, kontrast doby tehdejší a dnešní), činnosti, které pravidelně děláme v domácím prostředí, vykonávat ve vnějším prostoru (například ranní hygiena, rozcvička apod.). Výtvarnou aktivitu zdokumentujte pohledem videokamery (může vykonat například učitel).

Reflexe – Diskuze o prožitcích během výtvarné akce; sledování záznamu videokamery, jež poslouží žákům jako potřebná reflexe, žák může sledovat výtvarnou akci zvnějšku a porovnávat s pocity, které měl, když samotnou akci prožíval.

2. Oživlá historie

Výchovný a vzdělávací záměr: Rozšířit dějinné povědomí žáků.

Použité techniky: Různorodé techniky – souvislost s výtvarnými problémy.

Člověk by měl rozumět své minulosti, aby se mohl vyznat ve své přítomnosti. Vydejme se spolu do minulosti a nahlédněme do tehdejšího světa.

Výtvarný projekt využívá tématu historického šermu, snaží se prostřednictvím vhodně zvolené motivace a následné výtvarné tvorby rozšířit dějinné povědomí žáků, navázat hlubší vztah k okolí, rozvíjet zájem o současnost a minulost vlastního národa, uvědomit si, jak svět minulý ovlivnil svět dnešní, získat vztah k materiálu. Cílem je, aby si žák uvědomil, že pro každou společnost je charakteristický jistý způsob života, jenž vznikl na základě místních podmínek a předchozího kulturního vývoje. Druhým cílem je seznámit žáky s různými druhy technik a materiálu, objevit kouzla dnes již zaniklých či málo se objevujících řemesel. U některých dětí se v dnešní „přetechnizované“ době vytrácí vztah k materiálu, s rozvojem počítačové a televizní techniky dochází k opouštění aktivních činností a k přecházení k pasivnímu přijímání. Proč se dnes dotýkat formy, materiálu? Hraní počítačových her se pro děti stává pasivní aktivitou, při níž mohou bez práce s materiálem dosáhnout určitých výsledků.

Nedílnou součástí výtvarné aktivity je i její motivace, zde jsem se rozhodla klást důraz nejen na motivaci verbální, ukázkou z knih, ale doplnit ji i návštěvou hradů, zámků, skanzenů, historických akcí, míst, kde dříve žili či která navštěvovali naši předkové. Vtáhnutí do místa slouží k pochopení vlastní minulosti. Výtvarné činnosti je možné propojit interdisciplinárně například s dramatickou výchovou.

2.1. Námět první a jeho realizace

„Rytíř a jeho svět“

Cíl: rozvíjení zájmu o minulost

Věk žáků: 4 – 6 let

Technika: kresba

Motivace

a) verbální – Ocitli jsme se ve středověku, v době rytířů. Kdo to byl rytíř? Co znamená v dnešní době, když se o někom řekne, že je rytíř? Ve verbální části žáky seznámíme s tím, kdo to byl rytíř, jaké hodnoty se s rytířem spojují, jak se rytíř choval k dámě svého srdce

b) ukázka – ukázka dobových ilustrací zobrazení rytíře a rytířských soubojů, návštěva hradu, historických akcí, muzeí. Při tvorbě tohoto úkolu mi jako motivace posloužila moje šermířská výbava, kterou jsem dětem přinesla ukázat (seznámila jsem je, jak se odívalo ve středověku, jaké zbraně rytíři měli)

Formulace úkolu – Na papír A4 nakreslete rytíře. Po individuální práci vytvořte skupinově středověký svět se vším, co k němu patří. Zamyslete se nad tím, jak vypadal svět dříve a jak vypadá dnes.

Reflexe – Každý z žáků představí ostatním svého rytíře. Vloží jej do vytvořeného středověkého světa.

Poznámky: Tvorba rytíře děti bavila. Překvapilo mě, že mnoho dětí mělo o rytířích velké znalosti. Předvedení zbraní, na něž měli děti možnost se podívat i si „sáhnout“ (samozřejmě tak, aby se jim nemohlo nic stát), děti velice zaujalo. Vzhledem k tomu, že se jednalo o malé děti (4-5 let), byli namalováni rytíři bez větších detailů – měli zejména jen prvky, jež je charakterizují, a to zejména meč a štít.

Ukázky z tvorby dětí na námět Rytíř a jeho svět:

Obr.č.5: Rytíř pětiletého kluka

Obr.č.6: Kresba čtyřletého kluka

2.2. Námět druhý a jeho realizace

Štít – nejen ochranná, ale i dekorativní funkce

Cíl: rozvíjení zájmu o minulost; získat poznatky o zdobení štítu

Věk žáků: 4 – 6 let

Technika: kresba, prostorová tvorba

Motivace:

a) verbální – Co je to štít? K čemu sloužil? Z jakého byl vyroben materiálu a proč? Štít měl nejen praktickou, ale i dekorativní funkci. U koho můžeme v dnešní době spatřit štítů? Poučení o tvarech štítů, o zdobení štítů, o uplatnění heraldiky ve zdobení štítů.

b) ukázka – ukázka štítů v knihách (od starověkých štítů až po dnešní dobu), všímání se jejich tvarů, které se v průběhu věku měnily, a jejich zdobení.

Obr.č.7: Husitská pavéza¹

Obr.č.8: Zachycení štítu na středověké miniatuře²

Formulace úkolu: Vytvořte si svůj vlastní štít, rozmyslete si, z jaké doby bude štít pocházet a tomu přizpůsobte jeho tvar. Štítů pomalujte. Používejte obrysovou linku.

Materiál: zvolení dle věku žáků – papírový karton, dřevěná překližka; akrylové barvy na dřevěnou překližku, na papír barvy temperové, pastelky či voskovky

Hodnocení a reflexe: Následuje ukázka jednotlivých štítů. Každý řekne, z jaké doby štít udělal, čím jej tvar štítu zaujal.

¹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Ussita_pavese_shield_Prag_Museum_1429.jpg

² <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Cleric-Knight-Workman.jpg>

Ukázka tvorby:

Obr.č.9: Štít pětiletého chlapce

Obr.č.10: Štít pětileté dívky

2.2. Námět třetí

„Nádoby našich předků“

Cíl: rozvíjení zájmu o současnost a minulost, myšlení v materiálu, rozvíjení praktických dovedností; seznámení se s vývojem kremnických nádob a jejich tvarů a zdobení na našem území – vazba na dějiny umění

Věk žáků: 6 – 12 let

Technika: modelování

Motivace:

a) Verbální – Hlína je materiál, který doprovází člověka od pradávna. Jak vypadaly nádoby našich předků? Jakým způsobem je zhotovovali? Co je to užitá keramika? Jak se nádoby zdobily a čím? Uvědomme si, že každá kultura tvaruje a zdobí nádoby svým vlastním způsobem.

b) Ukázka – vzatí žáků do muzea, do skanzenu, ukázka toho, jak se dříve vyráběly nádoby; ukázky dochovaných předmětů v odborné literatuře

c) Dramatická – seznámení se s novým materiálem hlínou a jejími vlastnostmi, haptická hra, rytí, trhání, válení hlíny, uvědomění si jejích vlastností; žáci zavřou oči a

pomocí rukou hnětou hlínu, uvědomují si pocity, které plynou z dotyku s tímto materiálem

Výtvarný problém – vnímání věci jako celku, sledování variability tvarů

Formulace úkolu – vymodelujte z hliněných prstenců užité nádoby (misky). Velikost, tvar a proporce zvolte tak, aby byla zachována jejich praktická funkce – sloužení k uchovávání předmětů a možnost dobré manipulace s nimi. Následně pomocí ryté linky misky ozdobte.

Hodnocení a reflexe – Jak se měnily naše pocity v od prvních haptických impulsů až ke ztvárnění předmětu? Podařilo se nám zachovat praktickou funkci misky? Po vypálení předmětů může následovat hostina s vyrobenými předměty.

2.3. Námět čtvrtý

„S botami na výlet do historie“

Cílem – prožít proces tvorby, hledat aktivní vztah ke světu, poučit se o minulosti

Technika: tvorba objektů

Staří žáků: 6 – 12 let

Motivace:

a) Verbální – Boty nás provází již mnoho let, přestože jejich prvotní funkce byla ochranná, získaly časem i funkci estetickou. Tvar, střih a celkový design boty se tak měnil v různých obdobích, mnohdy byl určitý střih jen součástí určité skupiny lidí, např. nobility. Stávalo se, že funkce estetická mnohdy předčila funkci praktickou, např. gotické škorňe s výraznou špičkou. Jaké boty se nosily dříve a jaké se nosí dnes? Můžeme na dnešních botách spatřit vliv minulosti? Jak bychom působili, když bychom se obuli do bot z doby minulé?

b) Obrazová ukázka vývoje bot – studie boty, jejího tvaru, střihu, designu

Obr.č.11: Gotické škorňe¹

Obr. č.12: Krpce²

¹ <http://www.fantasyobchod.cz/goticke-skorne-p-258.html>

² <http://curiavitkov.cz/clanek17.html>

Výtvarný úkol – na základě papírového střihu (donesený učitelem; učitel volí střih dle zkušeností žáků, pro menší žáky je vhodný střih pro tzv. krpce, který se skládá jen z jedné části) vytvořte boty, střih přizpůsobte velikosti své nohy, barevné řešení volte dle uvážení, střih si dle vlastní fantazie můžete poupravit, prostřihávat do něj ornamenty, kladte důraz na harmonické spojení materiálu, jednoduchosti a funkčnosti. Proces a výsledný objekt zdokumentujte.

Obměna – Dle střihu vytvořte sedmimílové boty, boty budoucnosti aj.

Materiál – tkanice, kůže, tvrdý papír, látka

Reflexe – Uspořádání závěrečné módní přehlídky – ukázka jednotlivých výrobků.

2.5. Námět pátý

Výtvarný námět: Šaty dělají člověka

Cíl – prožít proces tvorby, uvědomění si norem různých společností, nahlédnutí do historie

Technika – tvorba objektů

Stáří žáků – 6 - 10 let

Motivace – a) **Verbální a ukázková** – děti sedí v kruhu, uprostřed je položeno několik různých druhů oblečení; inspirací pro žáky jsou též obrazové publikace knih zabývajících se historií módy, dále módní časopisy. Poučíme děti i o tom, jaké barvy se dříve nosily a proč. Děti zjišťují, jak se liší móda dříve a dnes. Uvědomují si, že oblečení má funkci nejen ochrannou, ale i estetickou. Snaží se přijít na to, jak by působily, když by se ocitly v dnešním oblečení v dřívější době. Co by si o nich ostatní lidé pomyslili?

Formulace úkolu – Navrhněte si vlastní model

Dodatek: Pokud, je model zhotoven z látky, můžeme použít tradiční řemeslnou techniku – batikování (možnost batikovat jednak v tradičních přírodních barvivech či z důvodu lepší dostupnosti použít barviva chemická)

Obměna č.1: Vytvoření varkoče (bojové suknice) z kusu látky a následné pokreslení, možno propojit s výtvarným námětem „Štít – nejen ochranná, ale i dekorativní funkce“ (viz 6.2.2), použití podobné barevnosti či motivu na štítu a varkoči

Obměna č.2 – Vybrání si jednotlivých rolí ze středověké společnosti (např. král, princ, rytíř, šašek, dvorní dáma, řemeslník, sedlák), poučení se o tom, jak se lišil oděv různých

společenských vrstev, vytvoření oblečení pro jednotlivé role. Možnost propojit s dramatickou výchovou a vytvořit divadelní představení.

Pomůcky – krepové papíry, novinové papíry, sešívačka, provázky, látky

Reflexe – Ukázka hotových objektů na módní přehlídce, dále možnost propojení s výtvarným námětem „Jak mě vidíš ty, jak se vidím já“ (viz 6.1.3.) – pozorování reakcí lidí.

2.6. Námět šestý

Výtvarný námět: Magická síla rituálů

Cíl: Výchova k úctě krajiny a prostředí, navázat hlubší vztah k okolí, pozorování a prožívání krajiny, uvědomění si magické síly rituálu

Technika: malba na obličej, umění akce

Motivace:

a) **Verbální** - Některá místa na nás magicky působí. Znáte nějaké takové místo? Vzatí žáků na místa, kde se dříve konaly magické rituály, například k ochraně místa. Pozorování těchto míst vnímání přírody, energie, jež nám příroda dává, uvědomění si ducha historie. Povídání o druidech, keltech, o jejich zvycích, slavnostech, rituálech, místech, kde žili. Rozhovor o rituálním líčení.

Formulace úkolu – Ve dvojicích si na obličej namalujte rituální líčení, líčení před bojem, které má odstrašit případné nepřátele. Následuje rituální tanec za zvuku bubnů.

Reflexe – diskuze o prožitcích během výtvarné akce. Jak jste se cítili? Co jste prožívali?

C. Výtvarná část

1. První výtvarný námět a jeho realizace

Výtvarný námět: Kam patříme?

Cílem - sebepoznání zprostředkované výtvarnou akcí, uvědomění si rozdílů, nalézání kontrastů; snaha zaznamenat postřehy videozáznamem

Technika – umění akce zaznamenána dokumentární fotografií

Akce byla uspořádána v Praze, účastnilo se jí celkem 8 lidí, z nichž všichni jsou členy různých šermířských skupin. Jednotliví účastníci se rozhodli zúčastnit se této akce na základě mého inzerátu vloženého na facebook. Účastníci se oblékli do kostýmů, jež vystihují jejich role v šermířské subkultuře – mušketýra, rytíře, bojovníky z doby gotické. Cílem bylo poukázat na rozdíly mezi šermířskou subkulturou s okolním světem, hledání kontrastů, vstoupit do prostředí, kde se šermíři v dnešní době nevyskytují, vytrhávat tak je z jejich přímých vazeb a vytvářet vazby nové. Jak již bylo zmíněno, určité objekty patří do určitého prostředí, je to dáno naší znalostí. Tím, že šermíře vytrhneme z jejich prostředí, které je pro ně typické a s kterými si jejich působení spojujeme (například hrady, zámky, lesy apod.), narušíme tak tyto vztahy a vytvoříme kontrast.

Naše cesta byla započata u hotelu Hilton, pokračovala přes centrum města a ukončena na Václavském náměstí. Začátek sešlosti u hotelu Hilton byl záměrný, neboť se jedná o moderní budovu, vznikl tak ihned kontrast šermířů, reprezentujících dobu minulou, s tímto objektem z doby moderní. Dále trasa akce nebyla cílená, důležitou roli zde hrála spontaneita. Šermíři svým zjevem upoutávali okolní lidi, často jsme se zastavovali a fotili se s nimi, mnozí tak naši cestu vnímali jako atrakci. Reakce okolních lidí nám napovídala o tom, že svým zjevem, kostýmem nezapadáme do dnešní normy, odlišujeme se od ní. Přišli jsme tak se svým divným světem do světa běžného.

Průběh akce byl zaznamenán videozáznamem, záznam nejen že poslouží okolním lidem nahlédnout do samotné akce, do vyhledaných kontrastů, ale umožňuje účastníkům potřebnou reflexi. Účastník tak může nahlédnout do svého světa skrze vzniklé fotografie, konfrontovat tak vnitřní svět, když samotnou akci prožívá a zároveň svět vnější.

Dokumentární fotografie zachycující průběh akce:

Obr.č.13: Kontrast světa šermířů s většinou společností.

Můžeme říci, že něčí svět je divný? Každý pojímá divnost jinak, a tak pro šermíře může být v dané situaci divný svět těchto dvou mužů a naopak.

Obr.č.14: Průnik světa šermířského se světem civilním

Obr.č.15,16: Sřet dvou světů – subkultury řermřřské a hooligans

Obr.č.17: Kontrast dvou světů

Obr.č.18: Móda „včera a dnes“

Obr.č.19: Výprodej „outfitů (starého zboží)“

Obr.č.20: Parafráze na Krysaře

Mnohdy stačí jen „zapískat na píšťalu“ a lidé za vámi omámeně půjdou.

Obr.č.21: Ochránci národa?

Obr.č.22: Z mého světa

2. Druhý výtvarný námět a jeho realizace

Výtvarný námět: Věci a jejich vazby

Cílem – pozorování světa okolo nás, uvědomění si norem společnosti, nalézání kontrastů, vytváření nových vazeb

Technika – umění akce, fotodokumentace

V naší mysli máme uloženo, kam které věci patří. Co se ovšem stane, když předměty a vazby s nimi spjaté vytrhneme z jejich běžného prostoru a přeneseme je jinam? Jak na nás poté budou působit? Jak si jich budu okolní lidé všímat, postřehnou tuto změnu?

Obr.č.23: Spaní pod širým nebem
Snaha o vytrhnutí věci z prostředí, v němž se běžně vyskytují

Obr.č.24: Nalézání kontrastu

3. Třetí výtvarný námět a jeho realizace

Výtvarný námět: S botami pěšky do minulosti

Cílem – ožívování tradičních řemeslných technik, obohacení praktických dovedností, sledování světa okolo nás, nalézání kontrastů

Technika – řemeslná tvorba, práce s kůží, dokumentace pomocí fotografie

Materiály a pomůcky – kůže, šídlo, průbojník, dratev, sedlářská jehla, kožený či jiný provázek o délce 2 metry.

V dnešní době se vytrácí vztah k materiálu, řemeslo jako takové bylo nahrazeno manufakturní výrobou. Mým cílem bylo oživení tradičních řemeslných technik, obohatit praktické dovednosti. Užitá textilní tvorba tvoří součást našeho života. Za tímto účelem jsem se rozhodla naučit se výrobu krpců – nízké obuvi zhotovené z jednoho kusu kůže. Krpce byly převážně součástí oděvu méně majetného obyvatelstva, jsou dochovány již z doby bronzové, v některých regionech, například jako součást kroje, přetrvali až do novověku.¹

Při své práci jsem postupovala dle tradičních technik, snažila jsem se tak oživit staré řemeslo, inspiraci jsem čerpala v knihách o historickém odívání, na internetových stránkách zabývajících se jejich výrobou, přičemž jsem se snažila o to, aby byly boty nositelné i v době dnešní. Musela jsem brát zřetel nejen na estetickou, ale i na funkční stránku bot. Kladla jsem důraz na harmonické propojení materiálu, jednoduchosti a funkčnosti. Důvod, proč jsem si vybrala krpce byl prostý – líbil se mi jejich tvar a možnost si pohrávat s šablonami a vytvářet tak mnoho různých variant. Zároveň tento druh bot je součástí mého šermířského života, mého světa. Volby barev byla záměrná – použila jsem výraznou červenou botu a šněrování zvolila v barvě zelené, tyto barvy jsou komplementární, výsledná bota působí hravě a výrazně. Boty jsem se snažila využívat v době dnešní, nosila jsem je v běžném světě a sledovala reakce kolemjdoucích lidí. Reakce lidí se různily, udivené pohledy, úšklebky smích či věty typu: „*Podívej, co má ta holka na sobě!*“, mě usvědčily v tom, že se boty s dnešní normou neshodují a že se jí svým vzhledem vymykají. V kombinaci s tradičním oblečením působí nevšedně, pro mnohé „divně“.

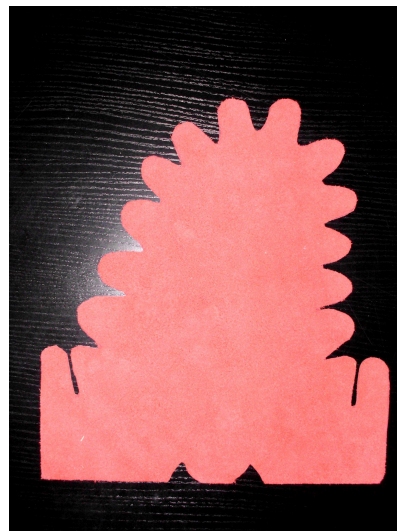
---

¹ volně přejato z: Výroba krpců In [online]. [cit. 2011-04-04]. Dostupné z WWW: <http://myschwerk.webzdarma.cz/i_33.html>.

Zachycení postupu výroby:

Obr.č.25: Papírová skica(šablona) boty

Obr.č.27: Oříznutá kůže

Obr.č.26: Hotová bota

Obr.č.28: Hotové boty

Obr.č.29: Procházka Prahou

Obr.č.30: Posezení na lavičce

Obr.č.31: Kontrast červené a zelené

Obr.č.32: Výtvarný námět - boty

4. Čtvrtý výtvarný námět a jeho realizace

Výtvarný námět: Brašna jako věc pro uložení našeho malého světa

Cílem: Osvojení si tradičních řemeslných technik, seznámení se s materiálem (kůží), jeho vlastnostmi, uvědomění si vazeb mezi předměty, sledování světa okolo nás, poučení se o minulosti

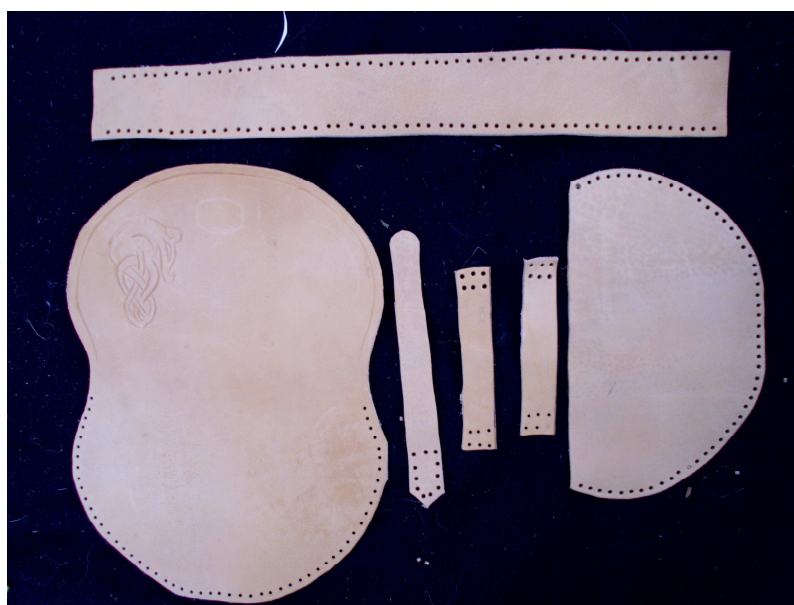
Technika: Objektová tvorba, dokumentární fotografie

Materiál – kůže, dratev, průbojník, ševcovská jehla

Brašny, batůžky nás provází již od dávných dob, je to náš malý svět, kde si nosíme věci běžné potřeby. Mým cílem bylo vytvořit brašnu dle tradičních technik, kterou by bylo možné využít jak v šermířské subkultuře, tak ji nosit i v běžném životě. Brašnu jsem zhotovila z kůže, sešila ševcovskou dratví, zdobení provedla pomocí rydla, při zdobení jsem se inspirovala vikingskými vzory spletých čar.

Brašnu jsem vyvázala z její doby, v níž se běžně vyskytovala, a nosila ji během každodenních činností. Narušila jsem tak její původní vazby a vytvořila vazby nové. Vznikl tak kontrast doby minulé a doby dnešní.

Fotodokumentace postupu a výsledného objektu:

Obr.č.33: Jednotlivé části brašny připravené na sešití

Obr.č.34: Zhotovená brašna

Obr.č.35: Kontrast brašny odvolávající se do minulosti s dnešní oděvem

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci "Divný svět" jsem se zaměřila na popis nestandardního pojetí životního stylu minorit, které odmítají některé obecně uznávané hodnoty, vzorce jednání a životní cíle většinové části současné konzumní společnosti. Pro porovnání jsem vybrala minoritu zabývající se historickým šermem.

Mým cílem bylo poskytnout čtenáři pohled do divného světa šermířů, obohatit je o nové poznatky, uvědomit si, že každý máme svůj vlastní svět, který je odlišný od světů ostatních. V

úvodní části práce jsem se zaměřila na výklad pojmů "divný", "normalita", "svět", V následující části jsem se věnovala základním charakteristikám šermířské subkultury. Po historickém přehledu následovala část vysvětlující motivaci a motivační zdroje, které přivádějí především mladé lidi k šermu, zejména pak k historickému šermu.

Došla jsem k závěru, že těmito zdroji není pouze sklon k dobrodružství, který je pro dospívajícího člověka tak typický, ale i klasická vzpoura mladí proti zavedeným hodnotám generace jejich rodičů. Pro část šermem zaujatých hraje významnou roli i jejich láska k historií. V následující kapitole jsem se snažila čtenářům poskytnout náhled do šermířské subkultury, za tímto účelem jsem uvedla jak charakteristiky vnější, formální, tak i vnitřní duševní. Na tomto místě nalézáme údaje i o morálním a hodnotovém kodexu, který tato subkultura vyznává a kterým se její příslušníci řídí. Zde je též popsáno informační a materiální zázemí šermířské subkultury. Tato subkultura především vyvolává svojí poptávkou výrobu replik historických zbraní a oděvů a tím podporuje zachování existence jedné části uměleckých řemesel. A nejen to. Poptávkou, ale i vlastní výrobní činností a vlastním studiem informačních zdrojů napomáhá k zachování jedné z podstatných kapitol historické paměti, kapitoly, která se netýká výrobků, ale technik a technologií, které byly ke zhotovování výrobků používány.

Samostatně jsem se pak zaměřila na význam hry v šermířské subkultuře, dospěla jsem k názoru, že šermířská subkultura je určitým typem hry na hrdiny se svými pevně danými pravidly. Svým světem se tak podobá nejvíce divadelnímu jevišti se svými herci, kulisami a prostředím pro tuto „hru“ záměrně vytvořeným.

Na závěr práce jsem se zabývala vztahem šermířské subkultury k většinové části konzumní společnosti. Došla jsem k závěru, že tuto většinu dokáže šermířská subkultura nejen pobavit, ale v řadě případů i poučit a kulturně i informačně obohatit. Důležitým zjištěním bylo uvědomění si, že věci okolo nás jsou mezi sebou propojeny určitým vztahem, narušením tohoto vztahu vzniká divnost. To, co je divné pro jednoho nemusí být ovšem tak i pro druhého. Divný svět je tak všude kolem nás, záleží jen na nás, jak na tuto problematiku nahlížíme a co si pod tímto slovem představíme.

LITERATURA

a) Tištěné publikace

BLÁHA,J.; SLAVÍK,J.: *Průvodce výtvarným uměním V*. Praha: Práce, 1997. ISBN 80-208-0432-3

CORETH,E.: *Co je člověk?*. Praha: ZVON, 1994. ISBN 80-7113-098-2

JANDOUREK,J.: *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0

LUNDE,P.: *Islám, víra, kultura, dějiny*. Praha: Euromedia Group k.s., 2004. ISBN 80-242-1093-2

MORAVCOVÁ, J.: *Virtuální světy – konstrukce minulosti jako hra: diplomová práce*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta etnologie, 2003. 196 s.

PRINGLE,D.: *Fantasy: encyklopedie fantastických světů*. Praha: Albatros, 2002. ISBN 80-00-01126-3

SOKOL,J.: *Malá filosofie člověka – slovník filosofických pojmů*. Praha: Vyšehrad, 2007. ISBN 978-80-7021-884-6

SOKOL,J.: *Filosofická antropologie*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-627-6

SOKOL,J; PINC,Z.: *Antropologie a etika*. Praha:TRITON, 2003. ISBN 80-7254-372-5

ŠAFARŤÍK,J.: *Hrady skutečné a povětrné*. Praha: Dauphin, 2008. ISBN 978-80-7272-161-0

ŠINDELÁŘ,V.: *Šermíři, rváči, duelanti*. Praha: Ivo Železný, 1994. ISBN 80-7116-865-5

Kolektiv autorů: *Slovník cizích slov*. Praha: Encyklopedický dům, spol. s.r.o., 1993. ISBN 80-901647-0-6

b) Elektronické dokumenty

ČESKÁ KOROUHEV: Výstrojní a kostýmové podmínky pro rok 2009. In[online].

2009 [cit. 2011-22-12]. Dostupné z WWW:

<http://www.ceskakorouhev.cz/dokumenty/VKP09.pdf>

KŘÍŽEK, L.: Historický šerm v Čechách. In Bojová umění [online]. 2009, č.7, [cit.

2011-03-01]. Dostupné z WWW:

<http://www.militaria.cz/userfiles/File/historicky_serm.pdf> ISSN 1213-6034

MEDVĚD, M.: Bída kočičích hlav. In [online]. 8.2.2008 [cit. 2011-03-01]. Dostupné

z WWW: <http://www.ceskyserm.cz/NewsDetail-474>

MÜSCHWERK, Roman . 1.33. In [online]. 8.6.2002. [s.l.] : [s.n.], 2002 [cit. 2011-04-

04]. Dostupné z WWW: <http://myschwerk.webzdarma.cz/i_33.html>

ŠOLC, J.: Mušketýři a bandité. In Herold – šermířské listy [online]. 2000, [cit. 2011 04-

01] Dostupné z WWW:

<<http://herold.ujancaku.net/heroldclanky/files/28ef3bf6cd5551ec5bb67c032a4f62a9-82.html>>

Charakteristika subkultur - informace pro učitele [online]. Projekt varianty – IKV,

2005, [cit. 2011 05-02]. Dostupné na:

<http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly2/09_subkultury/IKV2_09_02_charakteristika_subkultur.pdf>

c) Inspirační literatura:

CIKANOVÁ, K.: *Objevujte s námi textil*. Praha: AVENTINUM, 1996. ISBN 80-85277-85-9

FLORI, J.: *Rytíři a rytířství ve středověku*. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-897-6

KYBALOVÁ, L.: *Dějiny odívání – středověk*. Praha: NLN, 2001. ISBN 80-7106-142-5

MOKREJŠ, A.: *Veřejnost: skutečnost – iluze – fikce*. Praha: TRITON, 2005. ISBN 80-7254-498-5

ROESELVÁ, V.: *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8

ROESELVÁ, V.: *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1995

ROESELVÁ, V.: *Proudy ve výtvarné výchově*. Praha: Satan, 2000 ISBN 80-902267-3-6

SLAVÍKOVÁ V., SLAVÍK, J., ELIÁŠKOVÁ, S.: *Dívej se, tvoř a povídej*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-322-2.